

**VVYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A
REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ
BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KRIMINALITA MLÁDEŽE V
BEROUNSKÉM REGIONU**

Autor práce: Monika Charvátová

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Michaela Svobodová, PhD.

Katedra: Katedra společenských věd

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastního zjištění, s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Příbrami a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Michaele Svobodové, PhD., za cenné připomínky a rady při vedení bakalářské práce. Dále Bc. Markétě Bahníkové za pomoc s archivními materiály, Krajskému státnímu zastupitelství v Praze za možnost studia archivních pramenů, Mgr. Ondřeji Kopáčkovi za závěrečnou korekturu, Kriminální policii v Berouně, Odboru sociálních věcí v Hořovicích a kurátorům, majícím na starost berounský region, za cenné informace pro vytvoření této práce. A dále Bc. Barboře Adamcové a své rodině za psychickou podporu.

ABSTRAKT

CHARVÁTOVÁ, M. *Kriminalita mládeže v berounském regionu*: bakalářská práce. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2012. 66 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Michaela Svobodová, PhD.

Klíčová slova: delikvence mládeže, trestná činnost, kriminalita, syndrom rizikového chování, vlivy působící na mládež, prevence, rodina

Bakalářská práce se zaměřuje na stále diskutovanější problematiku, kriminalitu mladistvých. V práci se zabýváme kriminalitou mládeže páchanou v berounském regionu od roku 1980 do současnosti s pomocí kazuistik a polořízených rozhovorů. Práce také zmapuje kriminalitu v regionech Příbram a Kladno, které sousedí s berounským regionem. Dále se práce věnuje pachatelům jako takovým, roli vzdělání, vlivu rodiny, skupiny přátel či školy a tomu, jaké přestupky, delikventní jednání a trestné činy jsou v berounském regionu nejčastěji páchány v jednotlivých desetiletích. Dále se zaměřuje na legislativní znění týkající se mladistvých a případně tomu, jaké sazby jim za porušení právního předpisu hrozí. Očekávaným výsledkem této bakalářské je zmapování kriminality mladistvých v berounském regionu a následné zmapování spáchaných trestných činů v jednotlivých dekadách a regionech.

ABSTRACT

CHARVÁTOVÁ, M. *The juvenile delinquency in the region of Beroun: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o.p.s., 2012. 66 p. Supervisor: Mgr. Michaela Svobodová, PhD.

Key words: youth delinquency, crime, criminality, obtrusion, high-risk behavior syndrom, effects on the youth.

The aim of this thesis is to address a problem which has been becoming more and more arguable and promoted in the media. The problem is called youth criminality.

At work we have been dealing with the topic of youth criminality being committed in the Beroun region, from 1980 to the present. We are going to chart the legislative changes and their development in the time period mentioned above.

Furthermore, the work deals with trespassers, the roles education, family, and peer pressure play, as well as the type of crimes being committed in different decades. We are also interested in legislate on regarding youth and eventually how high the fines would be in case of breaking the law.

The expectation of the thesis is to evaluate the youth criminality in the Beroun region and to compare crimes committed in different decades.

Obsah

Úvod	8
1 Cíle a metodika bakalářské práce	10
2 Kriminogenní - rizikové faktory.....	12
2.1 Dědičnost.....	12
2.2 Konstituce.....	13
2.3 Rodina	14
2.4 Škola.....	15
2.5 Vrstevnické skupiny a volný čas.....	16
2.6 Minoritní skupina	16
2.7 Masmédia	17
3 Faktory rizikového chování mladistvých	18
3.1 Drogy.....	19
3.2 Vandalismus	22
3.3 Gambling.....	23
3.4 Extremismus.....	23
3.4.1 Rasová diskriminace a předsudky	24
3.5 Šikana	25
3.5.1 Agrese.....	26
3.7 Vymezení základních pojmů.....	27
4 Kriminalita mladistvých a její vývoj od roku 1980 do současnosti v berounském regionu	29
4.1 Kriminalita mládeže v období 1980-1989.....	29
4.1.1 Analýza spisů v trestních věcech mládeže	30
Shrnutí	33

4.2 Kriminalita mladistvých v období 1990-1999	33
Shrnutí	38
4.3 Kriminalita mladistvých od roku 2000 do současnosti	38
4.3.1 Kriminalita mládeže na Příbramsku a Kladensku	41
Shrnutí	43
5. Způsoby intervence	46
5.1 Kurátor pro mládež.....	46
5.2 Probační a mediační služba	48
5.3 Terénní sociální práce	49
5.4 Ústavní výchova	50
5.5 Ochranná výchova.....	51
5.5.1 Výchovný ústav	52
5.5.2 Diagnostický ústav	52
6 Preventivní politika	53
6.1 Prevence kriminality ve Středočeském kraji	54
6.2 Prevence kriminality na Berounsku	55
6.2.1 Preventivní programy kriminality na Kladensku a Příbramsku	57
Závěr.....	60
Seznam grafů a tabulek	66

Úvod

V dnešní době se každý z nás stále častěji setkává s problematikou, jíž je kriminalita mládeže. Ať už prostřednictvím médií či v reálném životě. Tento faktor patologického chování stále se zvyšující u dětí a dospívajících se velmi často projevuje intenzivnějšími znaky drzosti, vulgarity, agrese, násilí, šikany, brutality a dalších projevů nevhodného chování. Mladí lidé se takto v nemalé míře projevují nejen ve školách, v rodinách, ale také na veřejnosti. Značně brání spolupráci, komunikaci a to komplikuje porozumění s dospělými.

Co je tedy příčinou zvyšujícího se počtu trestných činů páchaných mladistvými? Je na vině výchova rodičů, rodinné vztahy, škola či skupiny mladistvých? Nebo snad vlivem médií a zdokonalujících se technologií a reálných her plných násilí? Mají na tomto svůj podíl minoritní skupiny obyvatelstva nebo prostředí v jakém člověk vyrůstá? Jakou roli hraje vzdělání? Na tyto otázky se budeme snažit najít odpovědi. Také nahlédneme do nedávné historie na to, v jaké míře a jaké trestné činy páchali mladiství za dob socialismu a jak se vyvíjela právní stránka kriminality vůbec.

Práce se bude zabývat kriminalitou a delikvencí mladistvých v berounském regionu od roku 1980 do současnosti. První kapitola nás seznámí se syndromem rizikového chování u mladistvých a se sociálními faktory možných pachatelů. V další kapitole se budeme zabývat případy a statistickými daty kriminality mladistvých, dále právními opatřeními a v krátkém shrnutí charakteristikou pachatelů v každém desetiletí. Dalším tématem, které nás bude zajímat, je legislativa kriminality mladistvých v České republice, její vývoj a nesmíme zapomenout na prevenci, ovšem jen v berounském regionu. Důležitým faktorem této práce je sledovaný vzorek, kterým jsou mladiství. Kriminalita mládeže zahrnuje protiprávní jednání osob od patnácti do osmnácti let věku, my se však budeme zabývat lidmi od patnácti do dvaceti jedna let. Jedním z důvodů je právní i sociální rozdělení, které nalezneme i v zákonu o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. Mladí se zde rozdělují podle věku. Od patnácti do sedmnácti let jsou mladiství a od osmnácti do jedna dvaceti let mladí dospělí, podrobnějším zněním zákona se budeme zabývat později.

Jelikož se práce zabývá nedávnou minulostí naší společnosti, nesmíme opomenout, že studium pramenů pro vytvoření této práce bylo podstatně ztíženo právě probíhající skartací a archivací spisů v Krajském státním zastupitelství v Praze, což komplikuje shrnutí statistických dat z uplynulých let, protože nejsou k dispozici

všechny spisy z osmdesátých let. K zmapování kriminality použijeme, nejen zmíněné spisy, ale obrátíme se také na Kriminální policii České republiky, na Odbor sociálních věcí a na postoj advokáta ve zkoumané problematice.

Výběr a zpracování této práce je věcí velké medializace, z důvodu rozsáhlosti se práce zabývá jedním regionem a je časově omezena. Řešená problematika je natolik rozsáhlá, že je nemožné postihnout všechny aspekty v rozsahu bakalářské práce. Chce se však pokusit nastínit všechny možné faktory ovlivňující kriminalitu mládeže v berounském regionu a ukázat další cesty výzkumu.

1 Cíle a metodika bakalářské práce

Mezi cíle této práce patří zmapování kriminality mládeže, jež byla a je páchána v berounském regionu mladistvými od patnácti do dvaceti jedna let věku. Touto problematikou se budeme zabývat od roku 1980, ještě za doby socialistického režimu, dále přes porevoluční 90. léta až do současnosti. V každém zmíněném desetiletí práce zmapuje druhy a množství trestných činů, které mají na svědomí mladí lidé, bude se zabývat charakteristikou nejčastějších pachatelů a samozřejmě i změnami v legislativě zaměřující se na mladistvé. Zmapujeme trestnou činnost jak v regionu berounském, tak v bezprostředně sousedících regionech Příbramsko a Kladensko.

V problematice kriminality a delikvence mladistvých je zapotřebí komunikace a diskuze s odborníky, kteří se s mladými pachateli setkávají. Pomocí položených rozhovorů s Kriminální policií v Berouně, Odborem sociálních věcí a jeho zaměstnanci, s kurátorem pro mládež a s advokátem dospějeme k reálnému obrazu a skutečným případům kriminality spáchaným v posledních letech a dále k vlastním názorům lidí zaměstnaných ve veřejných službách.

Jelikož rok 1980 a následující léta jsou nedávnou minulostí, bylo ztíženo studovat zdroje a materiály týkající se statistik trestné činnosti mládeže. Právě probíhá skartační řízení na Krajském státním zastupitelství v Praze a dokumenty se předávají do Státního oblastního archivu v Praze. Pro vytvoření bakalářské práce jsme pracovali z velké části se sekundární analýzou odborných aktuálních dat a zdrojů. Ke studiu nám bylo umožněno nahlédnout do spisů z 80. let, které již byly archivovány, z nichž jsme vytvořili zkoumané procento respondentů, kteří nám posloužili jako vzorek druhů trestných činů, charakteristiku pachatelů a u některých nám určily sazbu za spáchaný zločin. Jak již bylo zmíněno, práce s dokumentací byla znesnadněna, proto zveřejněné statistiky budou přibližné. Z další části probádaných spisů, byly vytvořeny kazuistiky.

Hlavním cílem práce, bylo vytvoření hypotézy, v jaké době a kým byla nejčastěji páchána trestná činnost, prostřednictvím kvalitativního výzkumu

Mezi další činitele v kriminalitě mladistvých patří charakteristika sledovaných osob páchajících trestnou činnost. Z jakého prostředí, rodiny a kultury pochází. Jaké faktory vedou mladého jedince k porušování zákona a jakou roli zde sehrává jeho duševní zdraví, dosažené vzdělání, rodina, přátelé, média či počítačové hry. Jaký má na mladistvého vliv dospívání ve výchovných a nápravných zařízeních? Zmapování tohoto problému nás přivede k bližšímu pohledu na věc.

Problematika rostoucí kriminality je stále častěji zmiňována i u dětí nižšího věku. Proč a co láká mladé lidi páchat trestné činy? Může za to dnešní společnost, média, sociální sítě nebo je to vina rodiny a snížené pozornosti, kterou věnují svým potomkům rodiče? Chtějí snad mladí zažít adrenalin či se jen nudí? Na tyto otázky se budeme snažit najít odpovědi.

V závěru shrneme získané informace o delikvenci mládeže v Berounském regionu od roku 1980 do současnosti. Zmapujeme příčiny kriminálního chování mladých lidí. Přiblížíme si stav kriminality v regionech Příbram, Kladno a Beroun a jejich programy prevence.

2 Kriminogenní - rizikové faktory

Pojem kriminogenní faktory v kriminologii označuje rizikové činitele, které usnadňují, vyvolávají nebo dokonce podporují páchaní trestného činu. Tyto faktory primárně zvyšují riziko počátku výskytu a frekvence kriminálního chování. Dělení kriminogenních faktorů má různé varianty a třídí se podle různých hledisek. Rizikové faktory se vzájemně kombinují, žádný faktor není jednoznačným předmětem kriminálního chování. Individuální charakteristika jedince sama o sobě nevypovídá o pozdějším delikventním nebo kriminálním chování. Ta blízce souvisí především s rodinným prostředím, vlivem vrstevníků a školy spolu se sociálně-ekonomickým kontextem, životním prostředím a také životním stylem. Výslednicí četných interakcí mezi charakterem jedince a vlivy prostředí je kriminalita.¹

Mládež mající problémy, nejen s kriminalitou, má povětšinou získanou genetickou dispozici, která se kombinuje s chybami ve výchově. Velký důraz je tedy kladen na sociální vlivy. Nejvýznamnější činitelé jsou například rodina, vrstevníci, škola, masmédia apod. Všichni tito aktéři jsou vzájemně propojeni s množstvím dalších činitelů, kteří mají velký vliv na chování dětí a mladistvých.²

2.1 Dědičnost

Dědičnost patří mezi biologické činitele mající vliv na jedince. Základem dědičné dispozice pro vznik určité vlastnosti je množství genů. Mluvíme buď o monogenním nebo polygenním přenosu. Tato dispozice se pak dále rozvíjí v závislosti na vlivu prostředí. Zda a v jaké míře se rozvinou tyto dispozice, záleží především na vnějších vlivech.³ Všechny dědičné informace dohromady tvoří genotyp, předpoklad pro vznik různých vlastností organismu. Psychické odchylky a míra jejich rizik jsou určovány genetickými vlohami.

Vzájemnou interakcí je vztah mezi genetickými informacemi a vlivem prostředí. Každé dítě má odlišné dispozice, projevuje se zcela odlišně a od svého okolí se dočká různých reakcí. Způsob reagování je dán geneticky a v krajním případě může znamenat rizikový faktor. Například jedinec, který je neklidný, nezdrženlivý a impulzivní, bude na ostatní působit nepříjemně, bude jimi odmítán a souzen negativně. Tato dispozice

¹ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Predikce vývoje pachatel.*, Praha, 2008, s. 11-12.

² NOVÁK, T. *Děti s výchovnými potížemi.* Právo a rodina, 2009, č.10, s. 11 – 14.

³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie.* Praha, 1999, s. 5.

může být postupně příčinou dalších problémů (špatná sociální adaptace, zvýšené riziko užívání psychotropních látek, uzavření se do sebe). V průběhu života se genetické dispozice mohou projevit výrazněji. Především v období dospívání, kdy dochází k tzv. osamostatňování. V tomto období se člověk začíná oprošťovat od rodiny, zákazů a dovolení rodičů a sám si nachází přátele a sám rozhoduje o tom, s kým se bude stýkat a co bude ve volném čase dělat. Spolupodílí se tak na prostředí, které jej ovlivňuje. Působení prostředí (vrstevníci, škola, rodina) má vliv na rozvoj genetických dispozic. Často bývá výsledkem některá vlastnost, která je geneticky podmíněna. Proto se mnohdy zdá, že se děti v tomto období mění.⁴

2.2 Konstituce

Konstituci lze zařadit do osobnostních, psychických a zdravotních dispozic, které mají vliv na chování člověka a jeho postoje. Za zmínku stojí syndrom hyperaktivity, což je vrozená osobnostní dispozice, psychopatie a snížení rozumových schopností. K vrozené konstituci patří např. stavba a funkce mozku a smyslových orgánů a vrozené (předprogramované) způsoby chování.

Hyperaktivita (hodnota aktivační úrovně) je vrozená a nelze ji ovlivnit výchovnými metodami. U školních dětí se očekává, že budou schopny ovládat svoji aktivitu a své chování podřídí daným normám. Hyperaktivita u školní mládeže a dětí je považována za poruchu chování.

Syndrom hyperaktivity postihuje 10 až 15 % dětí, spíše chlapce než děvčata. Výkon těchto dětí ve škole neodpovídá jejich intelektovému potenciálu. Děti jsou často vyučujícími hodnoceny jako podprůměrné, i když u psychologických testů mohou dosáhnout výsledků nadprůměrných. Děti trpící hyperaktivitou mají více úrazů než jiné děti, častěji mívají neurotické poruchy a poruchy chování. Hyperaktivní děti jsou méně oblíbené u skupin vrstevníků, často mají snížené sebehodnocení.⁵

Abnormity elektroencefalografického záznamu mozkové činnosti (EEG) jsou častější u mladých mužů trestaných za kriminální čin, než u stejně starých jednotlivců a sledovaných kontrolních skupin, které netrpí syndromem hyperaktivity.⁶

⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, 2004, s. 31-32.

⁵ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 27-28.

⁶ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2001, s. 29.

2.3 Rodina

Modely nevhodného chování u dětí a mládeže nejspíše vznikají z osobního pojetí a projevů při výchově rodičů, kteří vycházejí z vlastních zkušeností ze svého mládí, napodobují vzory výchovy, studia a jsou ovlivněni tlakem masmédií a to především televize, internetu, rozhlasu a tisku, či pedagogů.⁷

V dnešní době klesá sňatečnost, porodnost a zvyšuje se věk vstupu do manželství. Na druhé straně přibývá neúplných rodin, kdy se o dítě stará jen jeden z rodičů. Rodina je považována za hlavní činitel, který svou disfunkcí umožňuje kriminální chování dětí a mladistvých. Základem pro každého rodiče či vychovatele by měla být správná čitelná výchova, kde jsou jasně dána pravidla, a za porušení čeká dítě trest. Problém však spočívá u rodičů, kteří mají nečitelnou výchovu, dítě se zde cítí nejistě. Odměny a tresty zde velmi často záleží na momentální náladě rodiče. Tato nečitelnost má často za následek agrese a napětí u dítěte, které mnohdy vedou ke lžím, podvodům apod.

Rodina má nezastupitelnou úlohu v socializaci, jde o malou sociální skupinu, malý, leč důležitý subsystém společnosti. Rodinný život se předkládá jako uznávaná hodnota a společnost vyvíjí určitý tlak na jednotlivé členy. Rodina jedinci zprostředkovává jeho základní sociální začlenění.⁸

Právě rodina, která je považována za důležitého činitele v socializaci jedince, je velmi často zodpovědná za selhání a následné kriminální chování dětí a mladistvých. Pokud dojde v rodině k jakýmkoli problémům, měla by se rodina poohlédnout po odborné pomoci a radě odborníků, např. u rodinných psychologů, v manželských poradnách apod.

Z výzkumu, kde se zkoumala rodina pachatelek ve věku od patnácti do dvaceti pěti let, vyplývá, že většina těchto dívek žila podstatnou část života v neúplné rodině. Osm z těchto žen se muselo smířit se smrtí matky a osmi z nich zemřel otec. Viz tabulka č. 1.

Tabulka č. 1: Složení výchozí rodiny⁹

	Abs. číslo	%
Úplná, vlastní rodiče	29	58
Doplněná	8	16
Neúplná	9	18

⁷ NAVRÁTIL, S., MATTIOLI, J. *Problémové chování dětí a mládeže*. Praha 2011, s. 13.

⁸ BURIÁNEK, J. *Sociologie*. Praha, 2008, s. 110-111.

⁹ VEČERKA, K. *Mladistvý pachatelé na přelomu tisíciletí*. Praha 2004, s. 79.

Adoptivní	2	4
Prarodiče	2	4
Celkem	50	100

2.4 Škola

Od vzdělávacího systému se očekává výchova občanů. Na dosažení vyššího vzdělání se klade větší důraz než v předcházejících desetiletích. Svět se snaží zvyšovat úroveň, nejen vzdělanostní, u svých populací, zvyšuje se počítačová a jazyková gramotnost a vzdělání se stává celoživotní záležitostí. U nás vzdělání zaznamenalo velký rozmach týkající se možnosti výběru škol, nejen středních, odborných a vysokých, ale také v možnosti zahraničního studia.

V demokratických zemích je škola koncipována jako otevřená instituce. Velký podíl na formování osobnosti dítěte má třída včetně učitele, který je zprvu pro dítě nejvýraznější osobou ve škole a svojí rolí konkuruje rodičům. Ve třídě se mezi spolužáky začíná utvářet vlastní subkultura, která se vyznačuje zvyklostmi či rituály a společně s nimi vznikají zvláštní podskupiny, které motivují společné zájmy, v některých případech začínají vznikat sociální party a to už na prvním stupni základní školy. K poruchám chování mohou vést nepříznivé podmínky ve škole nebo konflikty se spolužáky či s učitelem. Ty často vedou ke školnímu selhání a nechutí ke škole. Tyto poruchy se projeví ve smyslu uniknout, např. záškoláctvím, požíváním alkoholu, lhaním a jakoukoli delikvencí.¹⁰

Pokud se podíváme na vzdělání mladistvých odsouzených, mírně převažují ti, kteří získali základní vzdělání (53 %). Zbytek odsouzených navštěvoval zvláštní školu a několik výjimek bylo osvobozeno od školní docházky. Výzkum pochází z let 2001-2002.¹¹

Významným ukazatelem se stává velikost školy. Menší školy se v daném ohledu jeví jako bezpečnější. Rozdíl mezi soukromou a státní školou není skoro žádný. O něco více případů verbální agrese se odehrálo ve státních školách. Verbální agresí jsou nejméně vystaveni učitelé na gymnáziích, naopak s tímto problémem se nejvíce potýkají na středních odborných učilištích.¹²

¹⁰ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha, 2001, s. 36-37.

¹¹ VEČERKA, K. *Mladistvý pachatelé na přelomu tisíciletí*. Praha 2004, s. 70.

¹² VEČERKA, K. *Mládež v kriminologické perspektivě*. Praha, 2009, s. 96-97.

2.5 Vrstevnické skupiny a volný čas

V době dospívání se mladý člověk seznamuje s vrstevníky, navazuje nová přátelství a snaží se „zařadit“ a sebeidentifikovat. Se školní docházkou přichází možnost vytvářet sociální vztahy mimo rodinu. Party vrstevníků jsou velmi často pro jedince rizikovým faktorem, jež ovlivňuje jeho chování, názory a postoje a mnohdy vede k delikvenci a trestné činnosti.

Oporou pro utváření své vlastní identity se stává vrstevnická skupina. Dospívající jedinci získávají jakési generační normy a ideály. Mají potřebu odpoutat se od dospělých a odlišit se i komunikačně. Role vytvořené mezi vrstevníky se liší od rolí ve vztahu s dospělými. Vrstevníci se stávají autoritami a mnohdy mají větší vliv než dospělý. V pubertě je důležité přátelství, porozumění a vzájemnost. Začínají se zde také poprvé objevovat sexuální experimenty.¹³

Vrstevnická skupina je velmi důležitá především pro mládež rizikovou z disfunkčních rodin, než pro mladé lidi vyrůstající v úplných rodinách, kde mají děti jak přirozenou podporu, tak jasně vymezené hranice stanoveného chování. Vrstevnická parta bude mít silný vliv na dítě, které nemá podporu rodiny, oproti dítěti, jemuž rodina poskytuje dobré zázemí. Na toto dítě má vůdce party velký vliv, který také využívá. U nás vznikají delikventní party často z uskupení mladých lidí, kteří se dobře znají z některé instituce. Tyto skupiny se ve většině případů zcela vymknou kontrole, vytvoří si vlastní hodnoty, přestanou chodit do školy a začnou jednat zcela autonomně. Jiné party jsou přivedeny ke kriminálnímu chování skrze herny, bary a diskotéky, kde tráví většinu svého volného času. Způsob tohoto života však brzy přesáhne jejich možnosti a mladí lidé se spustí na kriminální scesti. U nás je tento typ party nejběžnější.¹⁴

2.6 Minoritní skupina

V naší společnosti se setkáváme s velkým počtem minoritních skupin, v oblasti vyznání, náboženství, barvy pleti, hodnotového systému apod. Tito lidé žijí většinou odděleně od majoritní společnosti a její příslušníci mají zpravidla menší podíl na ekonomické a politické moci a nižší sociální status. Dalo by se říci, že menšinová skupina je ve společnosti znevýhodněna oproti příslušníkům většinové skupiny, a to na základě znaků (barva pleti, náboženství, národnost), což je většinovou skupinou

¹³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha, 1999, s. 293.

¹⁴ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 83.

chápano jako méněcenné. Ve vyspělé demokratické společnosti je ochrana práv menšin rozvíjena a podporována.

V České republice patří k národnostním menšinám zejména Romové, Židé, Bělorusové, Ukrajinci, Němci, Poláci, Řekové, Rusové, Slováci a Vietnamci.

Respondenti projektu „Komunitně plánujeme v Berouně“ uvedli jako největší aktuální problém města Beroun romské spoluobčany. V souvislosti s tímto problémem se často objevovaly komentáře s rasistickým podtextem. Mladí lidé uvádějí jako nejzávažnější problém města chování romských obyvatel. Tuto problematiku považuje za prioritní více než padesát procent dotazovaných žáků a studentů ve věku 14-19 let (N=150).¹⁵

2.7 Masmédia

Dnešní vliv masmédií na chování a rozvoj mladých lidí má obrovský potenciál. Mediální vliv lze považovat za jeden z nejsilnějších příčin agresivního chování u dětí a mládeže. Faktem je, že média mají velkou moc, mohou ovlivňovat cítění a myšlení lidí prostřednictvím televize a počítače, lze manipulovat s informacemi a zjednodušovat realitu. Neuvědomujeme si, že i od velmi raného věku ukazujeme dětem vzor agresivního chování pomocí televize, počítače, DVD aj.¹⁶

Nebezpečný vliv na mládež mají i sociální sítě, kde hrozí celá řada nebezpečí, např. kyberšikana, kybergrooming, sexting, kyberstalking apod. Vzhledem k neexistenci kontroly pravdivosti osobních údajů může docházet k situacím, kdy se manipulátor předstává s pozmeněným věkem a vzhledem a využije důvěřivosti uživatelů, kteří pak svolí k osobní schůzce (tzv. kybergrooming). Schůzka pak může skončit tragicky. Sociální sítě mohou také sloužit jako zdroj pomsty, fotomontáží a zkompromitování osobních údajů, které uživatelé často vyplňují. V současné době je velmi populární Facebook, Twitter, Badoo nebo ICQ.¹⁷

¹⁵ DOBIÁŠOVÁ, P. *Děti a mládež analýza potřeb*. 2012, Beroun, s. 9 – 38.

¹⁶ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2009, České Budějovice, s. 78-79.

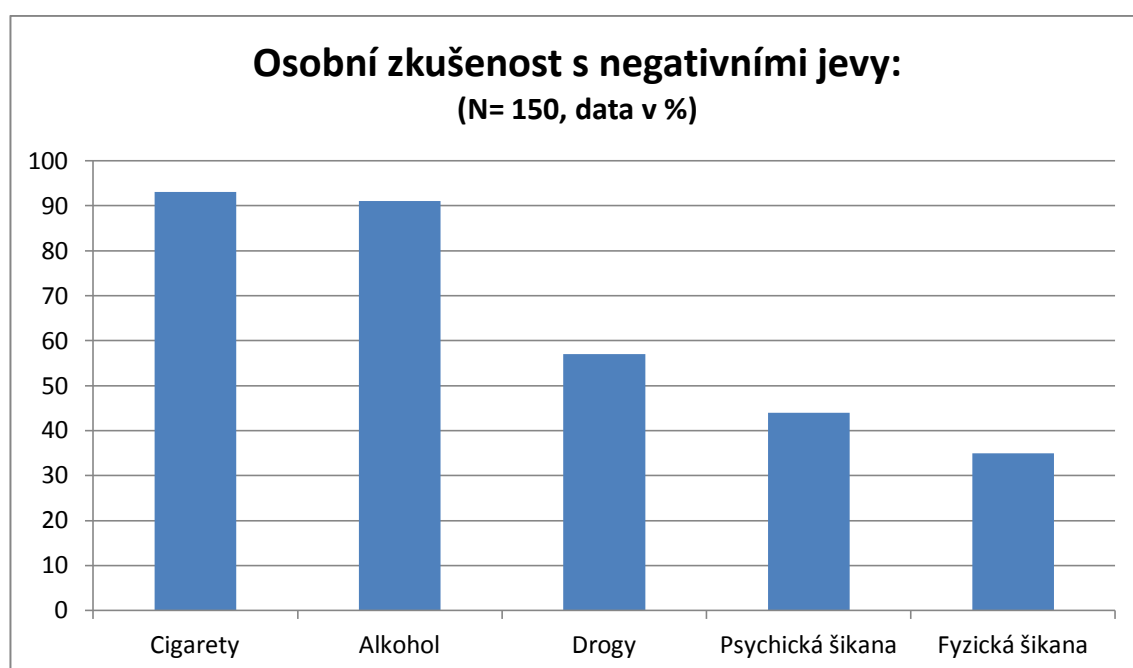
¹⁷ *Nebezpečí sociálních sítí* [online]. Praha : socialnisite.estranky.cz, 2011 [cit. 2012-01-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.socialnisite.estranky.cz/>>.

3 Faktory rizikového chování mladistvých

Faktory rizikového chování (dříve používané sociálně patologické jevy) - podle definice Policie ČR se jedná o jakékoli cílené jednání nebo aktivitu jednotlivce či skupiny, jehož následkem může být zranění, smrt, trvalé poškození zdraví riskujících nebo dalších lidí. Příklady rizikového chování jsou například užívání drog, alkoholu, extrémní sporty, šikana, násilí a další.¹⁸

Drtivá většina mladých lidí se ve svém životě setkala s negativními jevy a zkušenostmi v oblasti drog, alkoholu, cigaret a šikany. V projektu města Berouna jsme narazili na analýzu, v níž odpovídalo sto padesát respondentů na otázku, jaké měli osobní zkušenosti s negativními jevy.

Graf č. 1 Osobní zkušenost s negativními jevy¹⁹

Součástí výzkumu bylo i zmapování sociálně-patologických jevů u uvězněných mladistvých. A to na škále pěti stupňů. Ve studii byly sledovány problémy mladistvého s problémy s alkoholem, toxikománií, gamblerským, útek z domova, vandalismem, prostitučním chováním a závislostí na sektě před tím, než nastoupil do vazby. Nejčastějším jevem u odsouzených mladistvých bylo užívání alkoholických nápojů.

¹⁸ TESÁŘ, J. *Rizikové chování mládeže*. Policie ČR [online]. Praha : Policie ČR, 2011 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/rizikove-chovani-mladeze.aspx>>.

¹⁹ DOBIÁŠOVÁ, P. *Děti a mládež analýza potřeb*. 2012, Beroun, s. 32.

Mezi další faktor rizikového chování uvedli mladí lidé fetování v míře mnohem vyšší, než je experimentování. Dalším prohřeškem byly dlouhodobější útky z domova. Závažným poznatkem, který vyplynul z výzkumu, byla hra na výherních automatech. Asi patnáct procent odsouzených mladistvých se přiznalo k masivnímu a plánovanému vandalství. Pouze dva respondenti se přiznali k prostitučnímu jednání, které bylo prostředkem k získání financí.²⁰

3.1 Drogy

Drogová závislost u mladistvých je dosud snad nejžhavějším a nejdiskutovanějším tématem nejen v České republice, ale po celém světě. Pokud se zabýváme návykovými látkami, je nutné ujasnit si, co návykové látky jsou. Jsou to látky, které mohou ovlivňovat naše chování a vnímání. Drogy se rozlišují podle síly účinku na lehké a tvrdé.

Z dalšího hlediska rozdělujeme drogy podle účinku na náš organismus. Látky psychotropní jsou látky působící na psychiku člověka a ovlivňující jeho vnímání okolí i sebe sama (např. pocit pohody). Tyto pocity způsobují alkohol, nikotin, některé druhy čajů atd. Mezi další látky patří omamné látky, neboli narkotika, což jsou látky chemické, které navozují útlum, poruchy vědomí a necitlivost k bolesti. Nerozlišujeme jen druhy a charakteristiky látek, ale i druhy závislostí. Psychická závislost je stav vzniklý užíváním drogy a přáním užívat drogu dál. Fyzická závislost zpravidla vzniká při dlouhodobém užívání vyšších dávek látky, kdy organismus přijme drogu do své látkové výměny. Drogové závislosti, neboli také toxikomanie, je stav duševní i tělesné závislosti na návykových látkách (monotoxikomanie - závislost na jedné droze, např. na alkoholu, nebo polytoxikomanie - závislost na několika drogách, např. alkohol a sedativa).²¹

Užívání návykových a psychotropních látek je ovlivňováno mnoha rizikovými faktory, což jsou povětšinou závislost na droze některého z rodičů, nedostatek času na děti a s tím spojená neexistence pravidel v rodině, dále až přílišná přísnost často spojená s fyzickými tresty nebo naopak vysoká míra tolerance. Mladiství v mnoha případech

²⁰ VEČERKA, K. *Mladistvý pachatelé na přelomu tisíciletí*. Praha, 2004, s. 74-77.

²¹ *Napsali o nás* [online]. Zlín : Ostrovzl.cz, 2012 [cit. 2012-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.ostrovzl.cz/napsali-o-nas/>>.

začnou užívat drogy ze snahy napodobovat dospělé a především drogou hledají únik před nepříjemnostmi v rodině nebo ve škole.²²

Jaké drogy mladí lidé užívají nejčastěji? Nejčastěji uváděnou drogou je marihuana, kterou užívají převážně chlapci, a pervitin - tuto drogu užívají více dívky než chlapci. S větším odstupem je léčenými uživateli uveden heroin, který uvedl skoro stejný počet chlapců i dívek. Další drogy, které uživatelé uvedli, jsou většinou nelegální např. Subutex a Metadon, dále jsou jako základní droga uvedena rozpouštědla. Z devíti set devadesáti devíti uživatelů drog od patnácti do devatenácti let bralo současně s primární drogou jednu až dvě návykové látky (sekundární drogy tak, jak je uvedli uživatelé od nejčastějších: marihuana, alkohol, pervitin, extáze, LSD, heroin, kokain a nelegální Subutex).²³

Výroční zpráva Mezinárodního výboru pro kontrolu drog (INCB) zmiňuje Českou republiku na několika místech. Výbor INCB hovoří také o zprávě Evropské komise Eurobarometr z května 2008, jež zmapovala postoje a názory spojené s drogami v EU mezi mladými lidmi ve věku 15 až 24 let. Z 12 tisíc dotazovaných mladých Evropanů si více než 80 % uvědomuje a připouští zdravotní rizika spojené s užíváním heroinu, kokainu a extáze. Oproti tomu jen 40 % dotazovaných uznává zdravotní rizika konopných látek. Mladí Češi však věří, že užívání alkoholu a tabáku s sebou nese větší riziko než užívání marihuany. Marihuana zůstává nejrozšířenější drogou v Evropě, nejvyšší úroveň rozšíření kanabisu u dospělých v Evropě byla hlášena z Itálie, Španělska a na třetím místě z České republiky.²⁴

Podle odhadu v Evropě užilo kokain alespoň jednou v životě 7,5 milionu mladých dospělých (15 až 34 let), což je v průměru 5,6 %. Užívání kokainu je zvláště časté u mladých mužů. Ve většině evropských zemí je v posledních letech užívání kokainu mezi muži a ženami v poměru 2:1.²⁵

Užívání návykových látek nemá za následek pouze ohrožení a devastaci fyzického a duševního zdraví uživatele, zároveň má silný vliv na mezilidské vztahy, společenské postavení a v první řadě na rodinu, přátele a nejbližší okolí.

²² NIKLOVÁ, M. *Prevenція drogových závislostí v školskom prostredí*. Banská Bystrica, 2009, s. 35-38.

²³ Bulletin – Národní protidrogové centrály, *Léčení uživatele drog ve věku 15-19 let v ČR v roce 2009*. 2/2009, s. 21.

²⁴ Bulletin – Národní protidrogové centrály, *Výroční zpráva OSN o drogách: sto let mezinárodní kontroly drog – úspěchy i výzvy*. 2/2009, s. 25-26.

²⁵ Bulletin – Národní protidrogové centrály, *Stav drogové problematiky v Evropě*, výroční zpráva 2009. 1/2010, s. 34.

Užívání návykových látek není v České republice trestné. Trestný však je dovoz, vývoz, prodej, zprostředkovávání, přechovávání nebo opatřování návykových látek někomu jinému.

Nejčastěji užívanými drogami v České republice i v ostatních evropských státech jsou alkohol a tabák. Pravidelně kouří až 30 % dospělých Čechů, u mladých dospělých je situace velmi podobná. Užívání alkoholu i tabáku je společensky tolerováno, ovšem následné problémy spojené s užíváním těchto látek jsou naopak podceňovány.

Podle výsledků studie ESPAD (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách) je konzumace alkoholu mezi mladistvými v Čechách velice rozšířeným fenoménem, což dokazuje i studie zrealizovaná u šestnáctiletých studentů v roce 2003. Pouhá 2 % studentů uvedla, že ještě nemají zkušenost s alkoholem, naopak studentů, kteří už byli v životě opilí, bylo 80 %. Zkušenost s alkoholem mělo tedy 98,4 %, mezi chlapci a dívkami nebyl žádný rozdíl. Významný rozdíl mezi pohlavími se ukázal až na frekvenci užití, tam převládá počet chlapců, kteří konzumovali alkohol více než 40krát, zatímco u dívek je užití méně časté. Průzkum také ukázal, že užívání alkoholu bývá doprovázeno i užíváním dalších látek. Studenti přiznali kombinování alkoholu spolu s léky (7,3 % chlapců a 15,1 % dívek) a dále s marihuanou (33 % chlapců a 29,2 % dívek). Dotazník také zjistil výskyt problémů v souvislosti s alkoholem, studenti zaznamenali poškození předmětů nebo oblečení (6,9 %), ztrátu peněz, nehodu nebo úraz (6,7 %), hádky a spory (10,5 %), rozpory s rodiči (6,4 %), rvačku (6,8 %) a nechtěnou sexuální zkušenost v souvislosti s alkoholem (7,8 %). Konzumace alkoholu mladistvými stoupá s nižším dosaženým vzděláním rodičů a je vyšší v neúplných a reorganizovaných rodinách. Zároveň se zvyšuje konzumace alkoholu u studentů pocházejících z rodin s lepší ekonomickou situací oproti jejich vrstevníkům z rodin středního a nižšího ekonomického postavení.²⁶

Pro žáky osmých a devátých tříd nejsou drogy, a to především marihuana a alkohol, nic neznámého. Své první zkušenosti s alkoholem, cigaretami a dalšími látkami mladí lidé nasbírají ve většině případů do svých patnácti let. Kouření je velký společenský a hlavně zdravotní problém. Z diskuze se studenty a žáky vyplynulo, že kouření je spojeno se školou a trávením volného času, kouří se většinou v partě.

²⁶ *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách* [online]. Praha : drogy- info- informační portál o ilegálních a legálních drogách, 2006 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z WWW: <http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/klicove_indikatory/populacni_pruzkumy/evropska_skolni_studie_o_alkoholu_a_jinych_drogach>.

Studenti se k tomuto zlozvyku staví spíše apaticky a nepovažují ho za vážný problém. Co se týče drog, mladí lidé uvedli, že sehnat v Berouně drogy není vůbec složité. První asociace spojená s drogou směřovala v mnoha případech k marihuaně.²⁷

Jak se mění drogová scéna na Berounsku? Na Berounsku neustále přibývá mladých lidí, kteří experimentují s drogami. Ředitelka terapeutického a poradenského centra Sponte v Králově Dvoře tuto smutnou zprávu potvrzuje. Co je charakteristické pro drogovou scénu na Berounsku? Ovlivňuje výskyt drog blízkost Prahy? Sledujeme nárůst počtu klientů. Ten není patrný jen u nás, ale i v jiných regionech. Kvůli blízkosti hlavního města Prahy se drogy stávají dostupnějšími. V Praze je zaručena větší anonymita. V dnešní době však lidé pro drogy už nikam jezdit nemusí, seženou je přímo v Berouně nebo jeho okolí. Které drogy jsou v regionu nejrozšířenější? Určitě marihuana, tu mnozí lidé berou jako módní záležitost. Další je pervitin, jsem si jistá, že by se v regionu našlo několik míst, kde se vaří. Rozšířená je i houba lysohlávka. Způsobuje halucinogenní stavy a na Berounsku se jí velmi daří. Pak toluen, který je rozšířen hlavně v romské populaci, neboť je snadno dostupný. Rozšířená je i tzv. taneční droga, extáze. S jejími uživateli však nejsme v kontaktu. Máte informace, že věk uživatelů klesá? Ano. Naše zkušenosti sahají až do věku necelých jedenácti let. Snižování věkové hranice je dáno dostupností drog. Mladí lidé se s drogou mohou setkat prakticky kdekoli, užívání drog má původ často ve zvědavosti a experimentování, jindy ve snaze utéct od reality. Znamená to tedy, že pokud dítě chce drogu, nemá problém si ji sehnat? Bohužel, je to tak. Jak mají postupovat rodiče? Je důležité, aby rodiče s dítětem komunikovali, zajímali se o něj, o to, kde tráví volný čas. U některých rodin však komunikace selhává.²⁸

3.2 Vandalismus

Vandalství je považováno za primitivní, nekulturní a neúčelné ničení a poškozování určitých věcí a hodnot. Stále častěji se setkáváme s mladými lidmi pod vlivem návykových látek, kteří přezírají hodnoty jakéhokoliv druhu a ničí cokoli. Dále jsou skupiny mladistvých, kteří ničí s úmyslem „zkrátka jen tak“ poškodit a zničit bez smyslu nebo naopak ničí a následně zcizí. V médiích se objevují poničené náhrobky,

²⁷ DOBIÁŠOVÁ, P. *Děti a mládež analýza potřeb*. 2012, Beroun, s. 19.

²⁸ KLÍMA, M. *Po drogách sahají i školáci* [online]. Beroun : Drogy-info- informační portál o ilegálních a legálních drogách, 2003 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <http://www.drogy-info.cz/index.php/info/monitor/domaci_media/2003/vyber_z_domaciho_tisku_2003_03_10_10_brezna_2003#745>.

kulturní památky či zcizené věci na hřbitovech. Nejen ve městech, ale i na vesnicích se každý z nás setkal s graffiti na vlacích, tramvajích, zastávkách a veřejných budovách. Sprejerství je v ČR pokládáno za trestný čin.

3.3 Gambling

Gambling, nebo také závislost na výherních automatech či chorobné hráčství, patří v poslední době mezi časté závislosti. Stává se nejen společenským, ale také psychiatrickým a kriminologickým problémem. Mladí hráči do této záliby nejdříve investují své kapesné, peníze, které utržili prodejem svých osobních věcí, a postupně své hazardní hráčství financují z peněz získaných krádeží v rodině, prodejem rodinných věcí a nakonec páchají trestnou činností. Často se hráčství kombinuje s užíváním návykových látek. Další negativní souvislostí spojenou s hracími automaty je fakt, že herny bývají často umístěny v centrech větších měst, což je povětšinou i místem nelegálních obchodů např. s drogami, se zbraněmi a schůzek klientů s nezletilými hráči, prostituce apod. V ČR je hra na automatech povolena až od 18 let, což se ovšem nedodržuje, o čemž svědčí nemalý výskyt hráčů mezi mladými dospělými.²⁹

Podle mezinárodní klasifikace není patologické hráčství považováno za závislost, ale patří k návykovým chorobám a je považováno za duševní poruchu. Výherním automatům propadá stále více mladistvých i přesto, že hra na automatech je u nás do 18 let zakázána.³⁰

3.4 Extremismus

Pojem extremismus je velmi nejednoznačný, je spojován s celou řadou definicí. Např. Ministerstvo vnitra ČR používá tuto pracovní definici: „Za pojem extremismus jsou označovány silně vyhraněné ideologie, které odbočují od zákonných a ústavních norem. Vykazují prvky netolerance a útočí na demokratické ústavní principy, tak jak jsou definovány v českém ústavním pořádku.“ Mezi tyto principy např. patří:

- úcta k právům a svobodám občana,
- ochrana menšin při rozhodování většiny,

²⁹ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha, 2001 s. 9.

³⁰ Bulletin – Národní protidrogové centrály, *Patologické hráčství – gambling III. 2/2009* s. 38.

- svrchovanost lidu.³¹

V právu pojem extremismus není nijak definován. Ovšem s pojmem extremistická trestná činnost nebo trestná činnost s extremistickým podtextem se setkáváme v souvislosti s rasově motivovanou trestnou činností. U řady případů lze použít pojem kriminalita motivovaná rasovou, národnostní či jinou sociální nenávisí. Dalším specifickým typem jsou útoky proti symbolům nebo představitelům existujícího společenského systému. V praxi se může jednat např. o tyto trestné činy:

- genocida,
- výtržnictví,
- omezování svobody vyznání,
- obecné ohrožení,
- hanobení národa, rasy a přesvědčení.³²

V posledních několika letech stoupá v neonacistických skupinách počet žen a dívek, které se velmi aktivně zapojují do extremistických hnutí, demonstrací a dalších aktivit, které mnohdy překračují hranice zákona. Často jde o výrobu a distribuci neonacistických předmětů (např. nášivky, vlajky), dále také o hudební skupiny hlásající nacistická a neonacistická hesla. Tyto ženy a dívky jsou stále častějšími účastnicemi na akcích extremistických skupin, mnohdy bývají agresivnější a akčnější než mužští členové. Pokud se jedná o násilnou činnost, té se ženy prozatím vyhýbají a do rvaček se až na výjimky nezapojují.

3.4.1 Rasová diskriminace a předsudky

Podle A. M. Roseho lze typologii „menšinových skupin“ vytvořit i podle jiných než rasových kritérií. Dalšími kritérii jsou: jazyk, národnost a náboženství. Podle nich lze sledovat různé sociální skupiny, ovšem aby se z nich staly menšinové, musí zde působit politické, sociální a historické podmínky.³³

Jako extrémní postoje slouží i předsudky, ty mohou představovat rysy osobnosti. Rasové předsudky často slouží k podpoře agrese vyvolané frustrací, a to zejména sociální, politickou, sexuální, hospodářskou nebo především chronickou. Například z výzkumu A. A. Campbella vyplývá, že lidé, kteří byli nespokojeni se svou

³¹ *Bezpečnostní hrozby - extremismus*. [online]. Praha :Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

³² *Informace o extremismu*. ČR [online]. Praha : Policie ČR, 2010 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/prevence-informace-o-extremismu-co-je-extremismus.aspx>>.

³³ PECKA, E. *Základy sociologie*. České Budějovice, 2005. s. 93.

ekonomickou situací, mnohem častěji projevovali nepřátelské postoje vůči Židům, než lidé, kteří byli se svojí ekonomickou situací spokojeni. Předsudky také mohou sloužit jako zamaskovaný a potlačený impuls chamtivosti nebo krutosti. Jako příklad můžeme využít scény z druhé světové války, v nichž hlavní roli ztvárnili příslušníci nacistických zvláštních komand, jejichž úkolem bylo zlikvidovat a povraždit co nejvíce Židů. Jejich počínání bylo až neuvěřitelně sadistické, neboť přijali nacistický předsudek o „židovských podlidech“. Dalším důvodem bylo přijetí předsudku, který mnohým umožnil vražděním odreagovávat své potlačené sadistické sklony.³⁴

3.5 Šikana

Výraz šikana pochází z francouzštiny a znamená sužování, týrání, pronásledování a zlomyslné obtěžování.³⁵ Se šikanou se nejspíš setkal každý z nás. Tendence ubližovat, ponižovat a ovládat druhého mohou mít již děti v mateřské škole, nemluvě o základních a středních školách, popřípadě se může objevit i v zaměstnání. Stále se rozmáhající, dalo by se říci, zdokonalující se šikaně se snaží předejít a většina pedagogů a rodičů, kteří situaci i pravidelně monitorují.

Šikanování lze považovat jako záměrné a nepřiměřené využití síly jedince či skupiny a velmi často dochází k opakované šikaně. V posledních několika letech se rozšiřuje problematika tzv. kyberšikany. Ta je spojená s internetem a mobilními telefony, děti a mladiství zde nachází videa, různé návody a tipy jak ubližovat ostatním a často jsou sami oběťmi vyhrožování, vysmívání a urážení.

Šikana je velmi široké téma a zahrnuje mnoho problematik, dělení a především existuje spousta center a sdružení zabývajících se prevencí šikany a násilí nejen ve školách, ale i mezi mladými lidmi stýkajícími se ve volném čase.

„Právní definici šikany v našem právním řádu nenajdeme, nicméně na potřebu komplexního řešení šikany reagovalo ministerstvo školství, které vymezilo problematiku šikany v metodickém pokynu MŠMT č. 28 275/2000-22 (dále jen „pokyn“). Pokyn dává školám a jejich pracovníkům návod jak šikaně předcházet a jak ji řešit. Pokyn však pokrývá pouze školní oblast. Neřeší a z povahy věci ani nemůže řešit

³⁴ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha, 2009, 277-278 s.

³⁵ *Napsali o nás* [online]. Zlín : Ostrovzl.cz, 2012 [cit. 2012-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.ostrovzl.cz/napsali-o-nas/>>.

všechny právní následky šikanování. Ostatní nástroje je nutno hledat v právních předpisech trestního, občanského či správního práva.“³⁶

Definice šikany podle metodického pokynu MŠMT zní: „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a většinou opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.“³⁷

Z šetření, které provedlo město Beroun, jasně vyplynulo, že mladí lidé se s šikanou setkávají relativně běžně. Ve sledované lokalitě je šikana spjata hlavně se školním prostředím a kolektivem třídy. V berounských školách jsou dva hlavní důvody pro šikanu. Za prvé je to sociálně ekonomická odlišnost mladých lidí a dále hraje velkou roli psychické či fyzické odlišení jedince. Šikana na školách není žádnou novinkou, v poslední době se však mění její formy. V hlavní roli jsou zastoupeny moderní technologie, jejichž pomocí vzrůstá počet psychické šikany, ke které dochází za pomoci mobilních telefonů, sociálních sítí apod.³⁸

3.5.1 Agrese

Agrese má mnoho dělení a kategorizací, každá agrese má své zastánce i své odpůrce. Pro srozumitelnost si stručně představíme některé z nejzákladnějších a nejobvyklejších agresí, které jsou součástí šikany mezi dětmi a mladistvými.

- **Fyzická aktivní přímá agrese** – vyznačuje se bitím oběti, užíváním nepřiměřené fyzické síly, nucením k ponižujícím úkonům, fyzickým ponižováním. S tímto druhem agrese se často setkáváme ve školním prostředí ve formě šikany, neboli záměrného fyzického ubližování (viz výše).

³⁶ Společenství proti šikaně: šikana z právního hlediska. [online]. Praha, 2011 [cit. 2012-01-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.sikana.org/>>.

³⁷ Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/provovinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky?highlightWords=metodick%C3%BD+pokyn+%C5%A1ikana>>.

³⁸ DOBIÁŠOVÁ, P. *Děti a mládež analýza potřeb*. 2012, Beroun, s. 18.

- **Fyzická aktivní nepřímá agrese** – v tomto případě si agresor najme jiného člověka k ubližování oběti. Agresor pouze přihlíží tomu, jak je oběti ubližováno a vymýšlí nové způsoby, sám se ovšem na fyzickém násilí nepodílí.
- **Verbální aktivní přímá agrese** – jedná se o nejpoužívanější formu agrese, zvláště pak ve školním prostředí. Jde převážně o slovní urážky, nadávky a ponižování. Jedinci tuto agresi nepovažují za nic nenormálního, spíše naopak.
- **Verbální aktivní nepřímá agrese** – jedná se o rozšiřování pomluvy za účelem ublížit druhému.
- **Verbální pasivní přímá agrese** – naprostá ignorace jedince, ten se pro agresora stává neexistujícím.
- **Verbální pasivní nepřímá agrese** – znamená nezastání se někoho, kdo je neoprávněně trestán či kritizován.³⁹

Jak už bylo řečeno, agrese má mnoho forem a rozdělení, mezi další časté i méně časté typy agresí patří např. agrese: emocionální, frustrační, instrumentální, predátorská, rodičovská, sexuální, dráždivá a další.

3.7 Vymezení základních pojmů

Kriminalita – množina všech trestných činů definovaných v zákoně a spáchaných kýmkoli, tedy i osobou, která ještě není trestně odpovědná.

Delikvence – všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy, včetně přestupků.⁴⁰

Agrese – výpad, útok – jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit.

Agresivita – útočnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi. V širším slova smyslu se takto označuje schopnost organismu mobilizovat síly k zápasu o dosažení nějakého cíle a schopnost vzdorovat těžkostem.⁴¹

Dítě – dítětem se rozumí osoba mladší patnácti let věku.

³⁹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. České Budějovice, 2009, s. 29-31.

⁴⁰ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 311-312.

⁴¹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. České Budějovice, 2009, s. 9.

Mladistvý – mladistvý je ten, kdo dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého života.

4 Kriminalita mladistvých a její vývoj od roku 1980 do současnosti v berounském regionu

V této kapitole zmapujeme trestní zákoník týkající se mladistvých a jeho změny v průběhu jednotlivých desetiletí. Budeme pracovat se spisy z 80. let, do kterých nám umožnil nahlédnout a prostudovat je Státní oblastní archiv v Praze. Spisy použijeme na názorných příkladech, budeme se zabývat spáchanými trestnými činy. Nelze opomenout, že období 80. let je nedávnou minulostí. Z tohoto důvodu nelze přiložit úplnou statistiku trestných činů páchaných mladistvými v regionu Berounska. V odkazech nelze uvést čísla prostudovaných spisů, jelikož spisy nejsou starší třiceti let a ještě nebyly archivovány.

Trestní a delikventní činnost z 90. let nelze představit archivně, neboť spisy z tohoto období se ještě nedostaly do skartačního řízení a jsou stále uloženy u Krajského státního zastupitelství. Toto desetiletí proto zmapujeme pomocí článků v tisku, rozhovorů s odborníky a samozřejmě podle statistických dat v odborné literatuře.

Pokud se jedná o léta od roku 2000 do současnosti, opět nám budou nápomocni odborníci a lidé setkávající se s kriminalitou mládeže. Dále několik internetových zdrojů, článků a aktuálních případů.

V každém desetiletí se zaměříme na kriminální činnost mladistvých v regionu Berounsko a porovnáme ji s kriminalitou v regionech Příbramsko a Kladensko na několika grafech a případech. Dále se zaměříme na samotné pachatele, jejich sociální zázemí, etnický původ a spáchaný trestný čin.

4.1 Kriminalita mládeže v období 1980-1989

Za socialistického režimu v letech 1980-1989 se v trestních záležitostech ve věcech mládeže postupovalo podle zákona ze dne 29. listopadu 1961, č. 141 o trestním řízení soudním (trestní řád). Dále pak dle zákona č. 141/1961 oddíl první, řízení proti mladistvým.

K danému tématu a době jsme prostudovali řadově několik desítek spisů, které proběhly skartačním a archivačním procesem. Z těchto spisů jsme některé vybrali pro názorný příklad a další použili pro srovnání, především v regionální úrovni a také délce a způsobu trestů. Z prostudovaných spisů jsme zhotovili orientační tabulku, kde se seznámíme s druhy trestných činností a s pachateli. Následně si představíme trestní řád, jeho principy alternativních opatření a představíme si kurátora ve věcech mládeže.

Mládež, jež byla shledána vinou, byla ve většině případů umístěna do NVÚ nebo vzata do vazby, v několika případech se setkáváme s domácím vězením a mnohdy s finanční pokutou

4.1.1 Analýza spisů v trestních věcech mládeže

Z prostudovaných spisů lze vyvodit, k jakým trestným skutkům páchaným mladistvými docházelo. V první řadě, a to se netýká jen berounského regionu, jde o trestný čin krádeže, vloupání a škodám na socialistickém majetku. Dále se často setkáváme s neoprávněným používáním motorových vozidel. V několika případech se jednalo také o výrobu a přechovávání drog. Zbylé procento kriminálních činů patří výtržnictví, znásilněním a pokusům o znásilnění (viz tabulka).

Tabulka č. 2: Trestné činy spáchané v berounském regionu⁴²

Druh trestné činnosti	Počet spáchání trestné činnosti
Pokus o znásilnění	2
Majetková trestná činnost	5
Výtržnictví	5
Vloupání, vloupání ve spolupachatelství	7
Neoprávněné užívání motorového vozidla, řízení v opilosti	3
Krádeže, krádeže ve spolupachatelství	9
Přečiny proti socialistickému majetku	6
Trestný čin se zbraní	1

Kazuistiky - Případy soudního jednání

- 1) Rozsudkem Okresního soudu v Berouně ze dne 8. 2. 1984 byl obžalovaný L. K. uznán vinným, trestnými činy podle §5 242/1, 235/1, 2 písm. a) § 242/1 trestního zákona a za to odsouzen k odnětí svobody v trvání 6 měsíců se zařazením do NVÚ pro mladistvé, dále bylo uloženo ochranné ústavní sexuologické léčení.⁴³

⁴² Vlastní výzkum.

⁴³ Spis k dispozici ve Státním oblastním archivu v Praze.

- 2) 2. 2. 1984 obžalovaní uznáni vinnými z výtržnictví podle § 9/2 k § 202/1 trestního zákona a spolupachatelství k trestnému činu ublížení na zdraví podle § 9/2 k § 221/1. Obžalovaný V. R. přečinem proti majetku v socialistickém a osobním vlastnictví podle § 9/2 trestního zákona k § 3 odst. 1 písm. a) zák. č. 159/69 Sb. V. R. byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 7 měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu dvou roků. Dále mu byl uložen peněžitý trest ve výši 1 000 Kčs. Dále jsou všichni obžalovaní povinni uhradit společně a nerozdílně poškození čs. státu, a to na zastupitelstvu NÚ Beroun ve výši 340 Kčs. Obžalovaní M. B. a L. R. byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na dobu trvání 5 měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu dvou roků. Dále jim byl uložen peněžitý trest ve výši 200 Kčs.⁴⁴
- 3) 26. 1. 1984 - Okresní soud v Berouně uznal vinným ml. P. P. z trestného činu pokus o znásilnění podle §8 odst. 1, § 241, odst. 1 trestního zákona. Za pokus o tento trestný čin mu byl podle § 241 odst. 1 trestního zákona a § 79 odst. 1 trestního zákona uložen trest odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu dvou let podle § 82 odst. 1 trestního zákona a § 58 odst. 1 písm. a).⁴⁵

Jak již bylo zmíněno, práce s archiváliemi, v našem případě se spisy mladistvých v 80. letech, Krajského státního zastupitelství bylo znesnadněno právě probíhající skartací. Některé ze zmapovaných materiálů prošly tímto procesem a byly skartovány, jiné jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Praze. Z již zmíněného odůvodnění jsme měli možnost pracovat jen s omezeným počtem spisů.

Tabulka č. 3: Trestná činnost mladistvých v regionu Příbram⁴⁶

Druh trestné činnosti	Počet spáchaných trestných činů
Znásilnění	2
Krádeže	11
Výtržnictví	7
Výroba a držení omamných látek	3
Ublížení na zdraví	1
Loupeže	6

⁴⁴ Spis k dispozici ve Státním oblastním archivu v Praze.

⁴⁵ Spis k dispozici ve Státním oblastním archivu v Praze.

⁴⁶ Vlastní výzkum.

Neoprávněné užívání motorového vozidla	4
Přečiny proti socialistickému majetku	4

Kazuistiky - Příklad soudního spisu z příbramského regionu

Ml. T. B. je stíhán jako obviněný z trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1 trestního zákona na základě důvodného podezření, že dne 5. 7. 1981 kolem 00:30 hodin v obci Rybníky, okres Příbram, odvléká na místo poblíže restaurace v této obci A. M., kde ji přes její intenzivní odpor vysvlékl z oděvu a násilím na ní vykonal soulož. Bylo rozhodnuto o vzetí mladistvého do vazby.⁴⁷

Tabulka č. 4: Kladenský region a trestná činnost mladistvých⁴⁸

Druh trestné činnosti	Počet trestných činů
Výroba a držení omamných látek	2
Vloupání	5
Krádeže	8
Pokus o znásilnění	2
Vydírání, šikana	4
Přečiny proti socialistickému majetku	3
Neoprávněné užívání motorového vozidla	3

Kazuistiky - Příklad kriminální činnosti mladistvých z kladenského regionu

T. B. a spol. - mladistvý T. B. byl uznán vinným z pokračujícího trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132/18 trest. zákona, kterého se dopustil jednak sám, jednak ve spolupachatelství tím, že vyloupili stánek PNS a mateřskou školku. Dále byl odsouzen za trestný čin neoprávněného užívání cizího motorového vozidla podle § 9/2 - §209a/1 trestního zákona, kdy se se spoluobviněnými zmocnil malých motocyklů a osobního automobilu. Další útoky proti majetku v osobním vlastnictví, kterých se dopouštěli vylupováním sklepů a chat, byly posouzeny jako trestný čin krádeže podle § 247/1 trestního zákona. Konečně byl obviněný odsouzen pro trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 b trestního zákona spočívající v nabádání nezletilců k provozování toxikomanie vpichováním

⁴⁷ Spis k dispozici ve Státním oblastním archivu v Praze.

⁴⁸ Vlastní výzkum.

roztoků léčiv. Obviněnému byl uložen trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců se zařazením do NVÚ pro mladistvé.⁴⁹

Shrnutí

Ve většině případů trestnou činnost páchali učni a velké procento patří kriminalitě uskutečněné ve spolupachatelství, ať skupinou mladistvých nebo mladistvých s dospělými. Druhou nejpočetnější skupinou jsou Romové. Středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní lidé trestné činy páchali oproti již zmíněným v malé míře. Pokud se skutku dopustili, byl trestný čin promyšlený a byla u něj znatelná kooperace. Co se týká regionu Berounska, již ze spisů je patrné, že kriminalita mládeže zde není v takové míře, jako u srovnávaných regionů Příbram a Kladno. Pokud hovoříme o těchto dvou regionech, všimneme si nejen vyšší kriminality mladistvých, ale zároveň vážnějšího charakteru trestných činů.

V počtu objasněných trestných činů, kterých se dopustila mládež, byla kriminalita mládeže v osmdesátých letech v Československé republice stabilní. V tomto období činil podíl pachatelů do osmnácti let věku třináct procent všech pachatelů.⁵⁰

4.2 Kriminalita mladistvých v období 1990-1999

V osmdesátých letech se dá o kriminalitě mladistvých v Československé republice říci, že byla stabilní. Ať již v počtech objasněných činů, které spáchala mládež (mladiství a děti páchali zhruba dvacet tisíc činů ročně, z čehož bylo třináct tisíc trestných činů a sedm tisíc přečinů), tak téměř v patnáctiprocentním podílu na celkové kriminalitě. V roce 1990 však došlo k legislativní změně, což ze statistického hlediska bylo velmi významné. Šlo o zrušení kategorie přečinů. Tento jeden z prvních kroků „prvoevropské“ trestní politiky, který směřoval k dekriminálnímu, se neprojevil ve snížení registrované kriminality. Registrované trestné činy a jejich počet naopak vzrostl a s tím i počet zjištěných pachatelů. Po zrušení kategorie přestupků k poklesu kriminality v devadesátých letech nedošlo. Zcela naopak kriminalita zaznamenala značný nárůst. Zvláště pak kriminalita spáchaná mládeží byla značně výraznější. V procentuálním podílu kriminalita mládeže stoupla z 15 na 20 procent.⁵¹

⁴⁹ Spis k dispozici ve Státním oblastním archivu v Praze.

⁵⁰ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha, 2001, s. 9.

⁵¹ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha, 2001, s. 20.

K prudkému nárůstu kriminality došlo po roce 1989, trestná činnost stoupla více jak o trojnásobek. Vliv na tento enormní růst mělo především to, že zdeformovaly základní civilizační hodnoty a vlastnictví se stalo nejdůležitější hodnotou pro společnost. Nepřehlednost a neuspořádanost právních předpisů a systémů, otevření se světu měly za následek migraci, větší přístup k drogám, ke zbraním a výbušninám, prostituci. Rozvojem tržní ekonomiky se zvětšuje hráz mezi chudými a bohatými, což vede k získávání majetku nelegální cestou. Dalším problémem je amnestie prezidenta republiky v letech 1989 až 1990.⁵²

Expanze kriminality je zaznamenána Policií ČR především v období po roce 1989. Nejvyšší trestná činnost byla zaznamenána v roce 1999, hodnota trestných činů se vyšplhala na 426 626 trestných činů, což bylo zhruba tři a půl krát více než v roce 1989. V témže roce je zaznamenána nejvyšší objasněnost případů, kolem 40% a více. Pachatelé kriminálních deliktů do 18 let se podíleli na celkové hodnotě v rozsahu 15-23%.⁵³

Trendy kriminálního chování a statistická data kriminality mládeže v ČR si zdokumentujeme v přehledu přejatém ze Statistických ročenek kriminality.

Tabulka č. 5: Porovnání dospělých a mladistvých odsouzených za trestný čin v ČSFR/ČR v letech 1991-1999⁵⁴

Rok	Odsouzeno osob	Z toho mladistvých	% ze všech odsouzených
1991	27 964	3 500	12,5
1992	31 032	4 169	13,4
1993	35 157	5 200	14,8
1994	51 931	6 034	11,6
1995	54 957	6 192	11,3
1996	57 974	6 239	10,8
1997	59 777	6 423	10,7
1998	54 083	4 615	8,5
1999	62 594	4 721	7,5

⁵² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 22-23.

⁵³ VEČERKA, K. *Mladistvý pachatelé na přelomu tisíciletí*. Praha 2004, s. 7-8.

⁵⁴ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 144.

Tabulka č. 6: Struktura kriminality mladistvých podle obžaloby z trestného činu⁵⁵

Trestný čin	Obžalováno mladistvých
Výtržnictví	532
Úmyslné ublížení na zdraví	296
Loupež	445
Vydírání	116
Porušování domovní svobody	488
Pohlavní zneužívání	136
Krádež	1931
Neoprávněné užívání cizí věci	212
Poškození cizí věci (pomalováním)	130
Poškození cizí věci (jiné)	338
Neoprávnění držení platební karty	201
Maření výkonu úředního rozhodnutí	153
Řízení motorového vozidla bez oprávnění	736
Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů	103
Ohrožení pod vlivem návykové látky	105

V tabulce jsou zahrnuty činy, jejichž počet překročil sto. Jak je ze statistiky patrné, převažuje u mládeže především tzv. majetková trestná činnost. Motivem této činnosti je především zisk. Pokud hovoříme o poškození majetku, např. sprejery či skupinovými vandaly, zastává sice slabší podíl na majetkové kriminalitě, ale za to s sebou přináší vysoké škody. Oproti majetkovým trestným činům zastávají mladiství menší podíl na násilné a mravnostní kriminalitě (cca 1 400 skutků za rok).

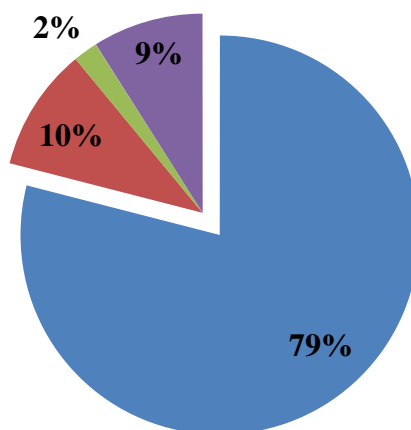
Kriminalita mládeže je záležitostí převážně majetkové kriminality. V první řadě se jedná o krádeže. Nejčastěji kradou mladiství auta a věci z aut. Mladí lidé včetně dětí jsou poměrně často organizováni skupinami dospělých pohybujících se v kriminální sféře; ti využívají toho, že děti do patnácti let nemohou být vážně potrestány.⁵⁶

⁵⁵ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 145.

⁵⁶ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha, 2001, s. 20.

Graf č. 2: Struktura objasněné obecné kriminality spáchané dětmi a mladistvými v ČR⁵⁷

■ Majetková ■ Násilná ■ Mravnostní ■ Jiná

V další tabulce se seznámíme se strukturou delikventního chování podle výpovědí 2 283 mladých respondentů v České republice. První čtyři položky v tabulce uvádějí delikty spojené s násilím. První delikventní čin je spáchán okolo jedenáctého roku, výjimku tvoří prodej drog a hackerství. Nejen v tomto průzkumu se ukázalo, že delikventní chování mají na svědomí především chlapani než děvčata. Delikventní chování je také častější u žáků základních škol a učilišť než u studentů, zvláště víceletých gymnázií. Podle výzkumu jsou mladí lidé, kteří se dopouštějí delikventního chování, často sami oběťmi delikventního chování.⁵⁸

Tabulka č. 7 :Struktura delikventního chování podle výpovědí mladých lidí v ČR (v procentech) za celý dosavadní život, n= 2 283⁵⁹

Skupinová bitka	19,8
Nošení zbraně	10,3
Úmyslné ublížení na zdraví	1,3
Loupež/vyhrožování	1,4
Krádež v obchodě	22,5
Krádež auta/motorcky	0,8

⁵⁷ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha, 2001, s. 25.

⁵⁸ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 146.

⁵⁹ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 146.

Krádež z auta	1,9
Krádež jízdního kola	1,3
Vloupání do budovy	1,1
Sebral/a tašku, peněženku	2,3
Vandalismus	11,5
Hackerství	7,1
Prodej drog	3,8
Alespoň jeden delikventní čin	42,6

Delikty mají nejčastěji na svědomí děti z neúplných a nefunkčních rodin, bez ohledu na společenské a materiální postavení rodiny nebo etnický původ. Nefunkčnost rodinných vztahů má za následek problémové chování dětí, upoutávání pozornosti dospělých a špatné psychické projevy. Další velmi početnou skupinou jsou děti rodičů, kteří dávají přednost své kariéře a práci, mnohdy jde o rodiče snažící se uživit rodinu a jejich dohled a čas strávený s dětmi je nedostačující. Děti se snaží zaujmout, poutat pozornost, což často sahá za hranice zákona. Například, začíná to odcizením mobilního telefonu spolužáka a postupně se delikty stávají častějšími a závažnějšími.⁶⁰

V kapitole týkající se osmdesátých let jsme použili několik příkladů, které jsou k dispozici v Oblastním archivu v Praze. Jak již bylo řečeno, spisy jsou přístupné až po třiceti letech archivace, tudíž byla práce na kazuistikách z devadesátých let ztížena. Pomocnou ruku jsme dostali u berounské kriminální policie, která nám poskytla případ kriminality mladistvého z roku 1998, který mají uložen v databázi trestných činů a přestupků.

Sedmnáctiletý mladík pod vlivem alkoholu odcizil rodičům automobil a způsobil dopravní nehodu. Byl obžalován z poškození cizí věci, řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění a pod vlivem alkoholu. Byl mu udělen podmíněný trest na osmnáct měsíců s podmínkou uhrazení škody na automobilu svých rodičů.⁶¹

Z již zmíněného důvodu, jímž je špatná dostupnost ke kazuistikám trestného jednání mladistvých, nejsme schopni z tohoto hlediska porovnat regiony sousedící s berounským, tak jako v předešlé kapitole.

⁶⁰ Kriminální policie, Okresní ředitelství policie v Berouně, 16. 4. 2012.

⁶¹ Kriminální policie, Okresní ředitelství policie v Berouně, 16. 4. 2012.

Shrnutí

V devadesátých letech stoupl počet trestných činů, včetně kriminality páchané mladistvými. Největší rozsah byl zaznamenán u majetkové trestné činnosti, násilné trestné činy však nelze opomíjet. Pachatelé často pocházeli z nefunkčních nebo neúplných rodin a šlo hlavně o učně a mladé lidi s nižším vzděláním.

Při srovnání regionů Příbrami, Kladna a Berouna je Berounsko opět lokalitou s nejnižší kriminalitou.

4.3 Kriminalita mladistvých od roku 2000 do současnosti

V této kapitole se zaměříme především na rozhovory s odborníky na problematiku kriminality mládeže. Rozhovory probíhaly na pracovištích úřednic Odboru sociálních věcí v Hořovicích, Kriminální policie v Berouně a u kurátora v Berouně. Pokládané otázky se zaměřují na vývoj kriminality, na pachatele a charakter kriminální činnosti. Pro srovnání bude použito několik statistických dat. Použití kazuistik vzhledem ke krátkému časovému odstupu není možné.

Rozhovor s kriminální policií

Jaký je váš názor na kriminalitu mládeže v berounském regionu?

Kriminalita mladistvých v berounském regionu není ničím neobvyklým nebo se odlišujícím ve srovnání s celou ČR.

V jaké míře se zde objevuje kriminalita majoritních a minoritních skupin?

Jak jsem již říkala, nelze to úplně takto odlišit. Většinou se jedná o mladistvé, kteří pocházejí z rozvrácených rodin. Nebo se sice jedná o úplnou rodinu, ale nefunguje to tam tak, jak by mělo.

Je podle Vašeho názoru rozdíl mezi kriminalitou mládeže v současné době oproti osmdesátým a devadesátým letům?

Kriminalita se vesměs neliší. Dominuje majetková trestná činnost. V určitých obdobích vystupuje do popředí trestná činnost v souvislosti s úpravou legislativy. Například v nedávné novele trestního zákona byl nově zařazen § řízení bez řidičského oprávnění, takže samozřejmě stoupla tato trestná činnost, nyní je tento § už opět zrušený. Také je více trestné činnosti v souvislosti s počítačem, což je především trestná činnost porušující autorská práva atd. Velká souvislost je s rozvojem společnosti a technologiemi. Také hodně stoupá kriminalita v souvislosti s drogami.

Myslíte si, že kriminalita mládeže klesá nebo se stává častější?

Kriminalita mládeže za posledních asi třináct let stále klesá, podle statistik. I když to tak nevypadá, protože v TV jsou prezentovány případy mladých vrahů, a televize i noviny jsou si vědomi, že toto téma je aktuální a lidé se o něj zajímají.

Jaký druh trestné činnosti podle Vás páchají mladiství nejčastěji?

Nejčastěji páchají majetkovou trestnou činnost.

Hraje u mladého pachatele velkou roli rodina a jeho zázemí?

Rodina hraje nejdůležitější roli, další velkou roli má škola, vrstevníci, party, volnočasové aktivity.

Je podle Vás nynější legislativa týkající se mladistvých dostačující?

Myslím si, že v současné době je legislativa dostačující, hlavně od té doby, kdy byl zařazen nový zákon o mládeži 218/2003 Sb.

Znáte některý program zabývající se prevencí kriminality v berounském regionu?

Znám pouze Ajaxův zápisník, další ne. Tím se zabývá pracovnice preventivní a informační služby.⁶²

Rozhovor s vedoucí Odboru sociálních věcí

Jaký na Váš názor na kriminalitu mládeže v berounském regionu?

Kriminalita mládeže, dle mého názoru, vzrůstá, mladí jsou agresivnější, drzejší a nikdo s tím nic nedělá. Policie nekoná, neboť je jich málo.

V jaké míře se zde objevuje kriminalita z pohledu majoritních a minoritních skupin?

Řekla bych, že je to tak půl na půl. Jen Romové jsou více vidět, slyšet a více se o nich mluví. Skupiny mladistvých a bohužel i dětí pod patnáct let jsou smíšené. Jak se říká, vrána k vráně sedá.

Myslíte si, že se kriminalita změnila od osmdesátých let v porovnání s dnešní dobou?

Domnívám se, že ano. Dříve se přece jen tolik nezdůrazňovala lidská práva. Nyní si každý myslí, že si může dělat, co chce, neboť je to jeho „lidské právo“. Dříve se také lidé více báli, co by tomu řekli ostatní. Nyní je „king“ ten, kdo porušuje zákon.

⁶² Kriminální policie, Okresní ředitelství policie v Berouně, 16. 4. 2012.

Kriminalita mládeže podle Vás v současné době klesá nebo vzrůstá?

Dle mého názoru stoupá.

Jaký druh trestné činnosti je podle Vás nejčastěji mládeží páchán?

Vandalství.

Hraje podle Vašeho názoru u mladých lidí velkou roli rodina a sociálně ekonomický stav rodiny?

Domnívám se, že ano. Pokud jde o sociálně slabou rodinu, nedává dětem ty podněty, které by potřebovaly, nevychovává je. Děti pak nemají co dělat. Je však pravda, že děti z bohatých rodin jsou na tom stejně, pouze s tím rozdílem, že mají peníze, za které si mohou koupit ty ostatní a rodiče je z problémů vysekají.

Myslíte si, že by se měla změnit legislativa týkající se mladistvých?

Myslím, že ano. Určitě jsem pro snížení věku trestní odpovědnosti. Děti si jsou moc dobře vědomy toho, že dělají něco špatně. Také tresty by měly být za drobnou kriminalitu tvrdší a měly by se stíhat i rodiče. Domnívám se, že by možná nebylo od věci přehodnotit učební osnovy a více věnovat morálce, chování, komunikaci, řešení problémů a tak podobně. Nejlépe interaktivně.

Znáte některé programy pro prevenci kriminality na Berounsku?

Ne. U nás se snažíme podchytit děti ze sociálně slabých a problémových rodin a pořádáme pro ně výtvarný kroužek a deskové hry. Vše směřujeme k tomu, aby se rozvíjela vzájemná spolupráce mezi dětmi, rozvíjelo se jejich myšlení a dovednosti. Bohužel je nedostatek financí.⁶³

Podle Heleny Válkové z Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni kriminalita dětí a mladistvých v posledních letech klesá. Uvedla tak s odkazy na statistiky. Mladí lidé do osmnácti let například spáchají méně majetkových trestných činů, které jsou zařazeny mezi nejčastější delikty. Válková však zmínila, že pozornost by se měla obrátit na šikanu, a to především ve školách. V porovnání s koncem devadesátých let se registrovaná trestná činnost mladistvých dle analýzy zlepšila. Počet trestných činů dětí mladších patnácti let začat klesat v roce 2000. Například v roce 2000 bylo spácháno dětmi do patnácti let sedm tisíc sedm set majetkových přečinů. U mladistvých přes deset tisíc, ve srovnání s rokem 2008, kdy děti měly na svědomí tisíc pět set deliktů a mladiství skoro čtyři tisíce. Podle Válkové majetkové delikty jako jsou

⁶³ Vedoucí Odboru sociálních věcí, Hořovice, 10. 5. 2012.

vloupaní či krádeže tvoří u dětí a mládeže osmdesát až osmdesát pět procent všech trestných činů. Pokud se jedná o násilné trestné činy mladistvých, stoupaly až do roku 2004; opětovný pokles se dostavil v minulém roce. Vraždy spáchané dětmi a mladistvými nepřekračují v posledních letech desítku. Výjimkou byl rok 2004, kdy mladistvý zavraždili dvanáct lidí; počet vražd mezi dětmi do patnácti let byl také vysoký, děti do patnácti let v roce 2004 spáchaly čtyři vraždy. V roce 2008 mají mladiství na svědomí deset vražd a děti do patnácti let dvě.⁶⁴

Tabulka č. 8: Přehled počtu násilné činnosti mládeže⁶⁵

Rok	2004	2006	2008
Násilné činy mládeže	1 340	990	1 080

Kriminalita mládeže klesá i podle jiných dostupných zdrojů, např. statistiky Policie ČR i státního zastupitelství. Nejvyšší státní zastupitelství však upozornilo na to, že přibývá násilné trestné činnosti páchané mládeží, a to především loupeží. Nižší státní zastupitelství varují, že dochází ke gradaci protiprávní činnosti mladistvých pachatelů. Jedná se o posun trestné činnosti majetkové (krádeže) směrem k násilné trestné činnosti (loupeže). Většinou jde o mladistvé pachatele, kteří páchají sériovou trestnou činnost, jak upozornilo ve své zprávě nižší státní zastupitelství. Policie zaznamenala, že mladí delikventi se nebojí natočit své činy a umístit video na internet. Podle slov mluvčí kriminální policie Pavli Kopecké nejsou tyto skutky nijak výjimečné. Uvedla případ, kdy mladistvý na večírku omámil dívku lékem a následně znásilnil. Vše si natočil a záznam pak uveřejnil na webu.⁶⁶

4.3.1 Kriminalita mládeže na Příbramsku a Kladensku

Policie vyhodnotila počet trestných činů, které se v průběhu loňského roku staly na Příbramsku. Čísla ukázala na pokles krádeží, vloupání, násilí, prodeje, výroby a uchovávání drog a dokonce i mravnostních deliktů. Vzrostl počet hospodářských trestných činů, do nichž nejčastěji spadá úvěrový podvod či neoprávněné držení

⁶⁴ VÁLKOVÁ, H. *Kriminalita mládeže klesá, tvrdí odbornice* [online]. Praha : Novinky.cz, 2008 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/krimi/143306-kriminalita-mladeze-klesa-tvrdi-odbornice.html-24.6.2008>>.

⁶⁵ VÁLKOVÁ, H. *Kriminalita mládeže klesá, tvrdí odbornice* [online]. Praha : Novinky.cz, 2008 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/krimi/143306-kriminalita-mladeze-klesa-tvrdi-odbornice.html-24.6.2008>>.

⁶⁶ *Kriminalita mladých klesá, uchylují se ale k násilí* [online]. Praha: Deník.cz, 2010 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <http://www.denik.cz/z_domova/kriminalita-mladych-klesa-20101128.html>.

platebního prostředku. Na Příbramsku spáchali recidivisté dvě stě třicet trestných činů. Mladiství delikventi ve věku od patnácti do sedmnácti let se podíleli na dvaceti sedmi případech.⁶⁷

Tabulka č. 9: Kriminalita dle regionů⁶⁸

	Kriminalita celkem	Obecná kriminalita	Hospodářská kriminalita	Loupeže	Vloupání do bytů a rodinných domů	Znásilnění	Vraždy
Beroun	863	494	65	8	19	5	-
Kladno	1 740	1 076	143	22	20	6	1
Příbram	1 162	615	64	8	8	9	2

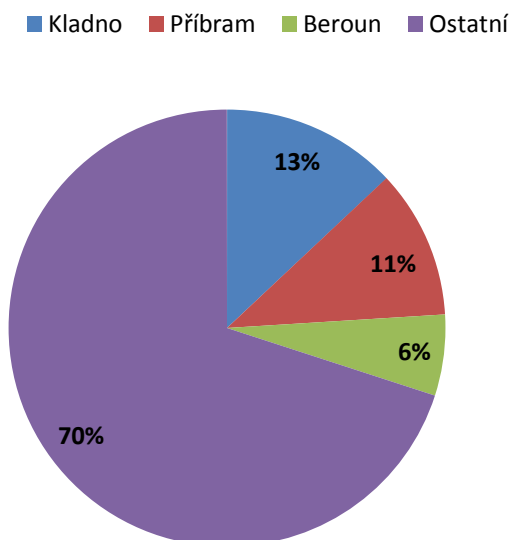
Ve srovnání s celou Českou republikou patří Středočeský kraj k dlouhodobě nejvíce ohroženým regionům vysokou hladinou kriminality. V roce 2003 se Středočeský kraj ocitl na třetím místě v počtu kriminálních činů, a to za hlavním městem Prahou a Ústeckým krajem. Z trestné činnosti zaujímá přední místo majetková kriminalita, bohužel i násilná trestná činnost byla dosti vysoká a nepotvrdil se její pokles ani stagnace, tak jak tomu bylo v předchozích letech. Oproti předchozímu období došlo ke dramatické změně u jednotlivých policejních okresů ve výskytu zjištěné trestné činnosti. Trojice nejrizikovějších okresů je skoro neměnná. Na první příčce jsou dva sloučené okresy – Praha -Západ a Praha -Východ, okres Praha -Venkov odsunul na druhé místo kladenský region a trojici uzavírá region příbramský.⁶⁹

⁶⁷ *Kriminalita: loni méně krádeží, více úvěrových podvodů* [online]. Příbram: Denik.cz, 2012 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW:< <http://pribramsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/kriminalita20120123.html>>.

⁶⁸ *Kriminalita* [online]. Praha : Český statistický úřad, 2011 [cit. 2012-06-24]. Dostupný z WWW.:<<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/0001-11-2010-2700>>.

⁶⁹ HRUBÝ, P. *Výroční zpráva Středočeského kraje* [online]. Středočeský kraj, 2007 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW:<<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/vyhledavani?cx=005185634881929426321%3Ahyjdqndrclm&cof=FORID%3A11&q=V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1va+2007>>.

Graf č. 3: Podíl jednotlivých regionů na celkové trestné činnosti v rámci Středočeského kraje⁷⁰

Podle slov mluvčí kladenského policejního ředitelství Michaely Novákové jsou nejčastější trestné činy mládeže na majetku. Jedná se o krádeže železného šrotu, vloupání do vozidel. Také se objevují případy okrádání a šikany ve školách a jízda bez řidičského oprávnění. Mezi nejčastější přestupky, které řeší u dětí a mládeže, patří přestupky proti veřejnému pořádku. Jedná se především o vandalismus, ničení značek, kouření před školami a na autobusových zastávkách. U mládeže ze sociálně slabších rodin to jsou drobné krádeže. Nezletilí nejčastěji páchají přestupky poškození a ničení veřejně prospěšného zařízení. Rozbité lavičky, poničené odpadkové koše, poškozené autobusové zastávky. Mluvčí kladenské policie Jiřina Forejtová potvrdila, že u mladistvých se často řeší krádeže železného šrotu. A kromě toho znečišťují prostředí pohazováním odpadků, nedopalků, močením a zvracením.⁷¹

Shrnutí

Kriminalistická stránka týkající se mládeže se podle médií a odborníků stále vyvíjí. Každý rok je statistika této problematiky jiná, občas stoupá, někdy stagnuje a

⁷⁰ HRUBÝ, P. *Výroční zpráva Středočeského kraje* [online]. Středočeský kraj, 2007 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW:< <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/vyhledavani?cx=005185634881929426321%3Ahyjdqndrclm&cof=FORID%3A11&q=V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1va+2007>>.

⁷¹ VLKOVÁ, Z. *Na Kladensku děti nejčastěji kradou železný šrot* [online]. Kladno : Denik.cz, 2008 [cit. 2012-06-26]. Dostupné z WWW:< <http://kladensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/deti20080612.html>>.

občas se ukáže malý pokles. Jak již bylo řečeno, trestné činy páchají v převážné většině chlapci. Dále velké procento patří dětem z neúplných nebo nefunkčních rodin. Často jde o mládež s nízkým vzděláním a osoby z nižších vrstev. Mladí lidé experimentují, snaží se zabavit a přesahují hranice zákona. V regionu je silný nedostatek odborníků z řad dětských psychologů, psychiatrů a odborného poradenství. Nejvíce se objevuje majetková trestná činnost a přestupky jako například řízení motorových vozidel bez řidičského průkazu nebo vandalismus. V posledních letech je ovšem zaznamenán i nárůst násilných trestných činů. Mladí lidé jsou agresivnější a neznají meze.

Pokud jde o srovnání tří regionů, můžeme s jistotou říci, že berounský region i v současné době není tolik postižen negativními vlivy, jako je tomu u příbramského a kladenského regionu.

Další tabulku použijeme jako ukazatel kriminality mládeže v roce 2009 na území ČR. Členění je dle kriminologického hlediska, v tabulce jsou znázorněny vybrané trestné činy. Dále je uveden počet registrovaných trestných činů, počet a procento objasněných trestných činů a nakonec pak celkový počet pachatelů, mladistvých a dětí do patnácti let věku.

Tabulka č. 10: Jednotlivé druhy kriminality za rok 2009⁷²

Násilná kriminalita				Pachatelé		
Název	Zjištěno	Objasněno		Celkem	Mladiství 15-17 let	Děti ve věku 1-14
	Počet	Počet	%			
Vraždy loupežné	23	17	73,91	20	2	0
Vraždy sexuální	2	2	100	3	1	0
Vraždy motiv. osob. vztahy	87	83	95,40	90	3	0
Loupeže	4 515	2 049	45,38	2 526	398	214
Násilí na úřední osobě - policistovi	611	573	93,78	506	15	4
Násilí a vyhrož. proti skup. osob	87	69	79,31	75	3	5
Nebezpečné vyhrožování	1 589	1 296	81,56	1 208	10	13

⁷² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 139-143.

Vydírání	1 256	922	73,41	958	84	87
Porušování domovní svobody	2 075	1 187	57,20	1 264	63	57
Úmyslné ublížení na zdraví	4 756	3 346	70,35	4 070	297	87
Mravnostní kriminalita				Pachatelé		
Znásilnění	480	343	71,46	315	21	7
Pohlavní zneužívání	732	539	73,63	520	123	64
Šíření pornografie	157	90	57,32	87	18	8
Majetková kriminalita				Pachatelé		
Krádeže mot. voz. dvoustopých	13 954	2 286	16,39	1 811	237	33
Krádeže kapesní	18 641	1 073	5,76	961	131	71
Poškození cizí věci	11 665	1 594	13,66	1 832	143	145
Ostatní kriminalita				Pachatelé		
Výtržnictví	2 532	2 018	79,70	2 565	148	44
Sprejerství	3 469	820	23,64	899	279	182
Nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL	2 443	2 085	85,35	1 979	130	75
Dopr. nehody silniční	8 732	7 245	82,97	8 358	116	10

5. Způsoby intervence

V současné době věnují vyspělé státy svou pozornost sociální politice a zachování sociální stability ve společnosti. Vyspělé státy se snaží neutralizovat chování nepřizpůsobivých a nebezpečných jedinců. Pokud se jedná o případ dětí a mládeže, zde se stát snaží odvrátit nepříznivý vliv rodičů, okolí nebo jiných subjektů. Nabízí rodině podporu nebo jiné alternativy, jako je například náhradní rodinná péče. Nyní si představíme několik aktérů a způsobů, jak zacházet s ohroženými a nepříznivě ovlivňujícími mladistvými.⁷³

Nárůst kriminality mládeže a dětí zaznamenáváme již na přelomu dvacátého století. A to nejen nárůst počtu trestných činů, ale také jejich modely (brutalita, drogy, snižující se věk pachatelů). Tyto ukazatele vyvolávají diskusi o větším využití soudnictví nad mládeží.

V projektu města Beroun „Komunitně plánujeme v Berouně“ jsou uvedeny služby sociální a zdravotní oblasti, které město postrádá. Bohužel tyto služby nepostrádá jen město Beroun. Tyto profese postrádá celý Středočeský kraj, pak zejména větší města, školy a zdravotnická zařízení:

- ambulance dětského psychiatra,
- ambulance dětského psychologa,
- zkušení mediátoři,
- širší nabídka rodinného poradenství (občanské a rodinné poradny),
- školní psychologové při každé ZŠ.

5.1 Kurátor pro mládež

Činnost kurátora pro mládež záleží na vykonávání zákonem vymezené činnosti. Dohlíží na výkon ústavní a ochranné výchovy a také na sociální prevenci společensky nepřijatelných jevů. Sociální kurátor pro mládež spolupracuje s dětmi a mladistvými, jež mají opakované problémy a poruchy chování závažnějšího rázu, jako např. útoky z domova, záškoláctví, agresivita, vandalství apod. Kurátor pro mládež dále pracuje s nezletilými do patnácti let věku, kteří se dopustili jiného trestného činu a dále s mladistvými do osmnácti let, kteří se dopustili přestupku, nebo u nich bylo zahájeno trestné řízení.

⁷³ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 149.

Kurátor provádí sociální šetření v rodině a širokém prostředí, kde se mladistvý zdržuje, což zahrnuje školní a zdravotnická zařízení, okolí v místě bydliště a jiná místa a zařízení. Díky těmto šetřením může podávat o dítěti či mladistvém zprávy. Kurátor se zúčastňuje soudního jednání v daném případě, spolupracuje s věznicemi a státním zastupitelstvím. Dále může navrhnout náhradní výchovu v jiné rodině, popřípadě ústavní nebo rodinnou výchovu. Podává návrhy soudu o dalších alternativách jako např. předběžné opatření, nařízení, prodloužení, soudní dohled, napomenutí či zrušení ústavní výchovy.

Kurátor pro mládež se na základě zákona 359/1999 Sb. o sociální ochraně dětí, zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále děti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby, než je rodič, pokud ona osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy. Pak na děti a mladistvé, kteří vedou zahálčivý či nemravný život, které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických osob, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví a jejich lidskou důstojnost.

Kurátor pro mládež proto svou pozornost zaměřuje především na využívání volného času dětí, dále pak na děti, které vyhledávají společnost lidí konzumujících alkohol, návykové látky či vykonávajících trestnou činnost. Sleduje projevy a chování dětí, věnuje se dětem ze sociálně slabší úrovně, brání pronikání nepříznivých výchovných a sociálních vlivů mezi ostatní skupiny dětí aj. Dále dětem nabízí zájmové programy v jejich volném čase, spolupracuje se školami a dalšími sdruženími.

Kurátor pro mládež je s dítětem v osobním styku, také s jeho blízkými a osobami odpovědnými za jeho výchovu. Pomáhá dětem překonat problémy, proto je velmi důležité, aby o této možnosti pomoci byli informováni především rodiče. Kurátoři pro mládež nejsou mediálně ani jinak zviditelňováni, a to je jeden z klíčových problémů věci.⁷⁴

V berounském regionu svou činnost vykonávají dva kurátoři pro mládež. V Berouně pan Mgr. Petr Valta a jako preventistka působí paní Jana Uxová. V Hořovicích jako kurátorka pro mládež vystupuje paní Dis. Alena Ratajová, prevenci kriminality má na starosti paní Věra Šedivá a funkci protidrogové kurátorky vykonává vedoucí sociálního odboru, paní Mgr. Olga Kebrlová.

⁷⁴ *Sociálně-právní ochrana dětí* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/7254>>.

5.2 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (PMS) v České republice byla vytvořena podle zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti k 1. lednu 2001. PMS pro berounský region sídlí v Berouně.

Probační a mediační služba se snaží zprostředkovat společensky prospěšně řešení konfliktů, které jsou spojené s trestnou činností. Současně tím zajišťuje a organizuje efektivní výkon alternativních trestů a opatření, které kladou důraz na zájem poškozeného, ochranu komunity a prevenci kriminality. Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci trestní politiky. Její činnost vychází ze spolupráce dvou profesí, jimiž jsou sociální práce a právo, především trestní. Propojením obou disciplín vzniká nová multidisciplinární profese v trestní justici. Probační a mediační služba má za cíle zejména:

1. **Integraci pachatele** – PMS se snaží o začlenění obviněného či pachatele zpět do života společnosti, bez dalších pokusů o porušení zákona. Integrace je proces, který učí obviněného k respektu k právnímu řádu společnosti, napomáhá jeho uplatnění a seberealizaci.
2. **Participaci poškozeného** – PMS spolupracuje s poškozeným a pomáhá mu do zapojení se do „vlastního odškodnění“. Snaží se obnovit jeho pocit bezpečí a důvěru ve spravedlnost.
3. **Ochranu společnosti** – PMS přispívá k ochraně společnosti, řeší konfliktní a rizikové situace spojené s trestním řízením a zajištěním efektivních alternativních trestů a opatření.⁷⁵

Práce s mladistvými a dětmi je specifickou oblastí probační a mediační služby. V jednotlivých střediscích v ČR působí specialisté, kteří pracují s mládeží. Pracovníci PMS dle zákona 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, zajišťují výkon výchovných a trestních opatření. Patří sem hlavně dohled probačního úředníka a společensky prospěšné činnosti. V přípravném řízení nabízí spolupráci mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným. Tato spolupráce spočívá v mimosoudním řešení situace (mediace). Výsledek této činnosti se zohledňuje v průběhu dalšího řízení. Rychlá intervence, urovnání konfliktu, náhrada škody, opatření, které je zvoleno a odpovídá situaci mladistvého – to jsou cíle činnosti PMS v oblasti mládeže. Služby PMS jsou

⁷⁵ *Poslání a cíle Probační a mediační služby České republiky* [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW:< <https://www.pmscr.cz/o-pms/>>.

bezplatné a může se na ně obrátit jak samotný mladistvý, tak jeho zákonní zástupci a i poškození.⁷⁶

5.3 Terénní sociální práce

„Terénní sociální práce je jednou z metod sociální práce zaměřená na pomoc lidem nacházejícím se v nepříznivé sociální situaci nebo lidem žijícím v sociálně vyloučených lokalitách. Terénní sociální práce je poskytována prostřednictvím terénních programů podle § 69 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Sociální službou se přitom podle § 3 a) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách rozumí činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Důležitým znakem terénních programů je jejich poskytování v přirozeném sociálním prostředí, které vymezuje § 3 d) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jako rodinu a sociální vazby k osobám blízkým, domácnost osoby a sociální vazby k dalším osobám, se kterými sdílí domácnost, a místa, kde osoby pracují, vzdělávají se a realizují běžné sociální aktivity. Terénní programy jsou dále vymezeny zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 69 jako terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života.“⁷⁷

Terénní sociální práce neboli streetwork nebo také sociální práce na ulici se stala v zemích bývalého Sovětského svazu novou formou práce s rizikovou mládeží. V počátcích byly cílovými skupinami potencionálně rizikové skupiny dětí a mladistvých, bezdomovci, uživatelé drog a prostitutky. Sociální pracovníci vycházejí do ulic a poskytují klientům informace, přímou pomoc, služby nebo jim zprostředkují spojení s institucemi působícími ve městě. Klienty streetworkerů bývají často děti a mladiství žijící ve městech. Prostředí, kde streetworker pracuje, jsou náměstí, parky, ulice, herny, diskotéky atd., kde se potencionální klienti zdržují. Sociální pracovník by

⁷⁶ *Práce s mladistvými a dětmi* [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW:< <https://www.pmscr.cz/mladez/>>.

⁷⁷ *Sociální služby* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW:< <http://www.mpsv.cz/cs/2317>>.

tam s nimi měl navázat kontakt a postupně je navést k činnostem, které společnost neohrožují a jsou přesto zajímavé.⁷⁸

Terénní sociální práce patří mezi základní kameny při řešení sociálního vyloučení. Bez tohoto nástroje by bylo naprosto nemožné úspěšně realizovat sociální integraci. Terénní sociální pracovník je v přímém kontaktu s „klienty“, pomáhá řešit jejich každodenní problémy, zajišťuje kontakt s úřady. Pro úspěch TSP je nutné získání důvěry klienta a jeho motivace k řešení situace.⁷⁹

5.4 Ústavní výchova

Specializované ústavy pro děti a mládež vznikali v padesátých letech 20. století jako jednotná síť, která existuje dodnes. V sedmdesátých letech se po množství změn a úprav dospělo k dnešní struktuře dětských a mládežnických ústavů, která zahrnuje:

- diagnostické ústavy pro děti,
- diagnostické ústavy pro mládež,
- dětské výchovné ústavy,
- dětské výchovné ústavy se zvýšenou péčí,
- výchovné ústavy pro mládež,
- výchovné ústavy pro mládež se zvýšenou výchovnou péčí.

Dnes existuje několik výchovných ústavů pečujících zároveň o děti a mládež. Podle planých předpisů smí ústavní výchovu u dětí navrhnout obec s rozšířenou působností. A to tehdy, pokud není možná žádná jiná alternativa výchovy dítěte, o něž rodiče řádně nepečují. Dále je ústavní výchova navrhována těm dětem, které nemají rodiče, ani jiného pečovatele. Příslušná obec podává návrhy soudu, ten pak ústavní výchovu nařídí nebo podá soudu návrh o zrušení ústavní výchovy. Soud se těmito návrhy také řídit nemusí a může rozhodovat i bez účastníků řízení. Soud může podat nařízení na jiný druh výchovy než je ústavní péče.⁸⁰

Soud může nařídít ústavní výchovu tehdy, pokud nejsou splněny podmínky pro uložení ochranné výchovy, je-li výchova dítěte ohrožena a jiná nápravná opatření nevedou k nápravě nebo pokud rodiče z jakýchkoli důvodů nemohou zabezpečit řádnou výchovu dítěte. Ústavní výchova se může nařídít i v případě, že jiné výchovné opatření

⁷⁸ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 194-196.

⁷⁹ PILÁT, M., ČERVINKOVÁ, I., SONNTAGOVÁ, I. *SVAZ MĚST A OBCÍ ČR. Příručka pro člena zastupitelstva obce: po volbách v roce 2010*. Praha, 2010, s. 96.

⁸⁰ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 151-152.

nepředcházelo. O uložení ústavní výchovy rozhoduje soud na základě návrhu okresního úřadu. Ústavní výchova je opatření podle rodinného práva, nikoli práva trestního, a nemůže nahrazovat ochrannou výchovu.⁸¹

5.5 Ochranná výchova

Vedle ústavní výchovy může být nezletilému nařízena i výchova ochranná. Hlavní podmínka pro uložení ochranné výchovy v trestním řízení je odsouzení. Trestný čin musí spáchat dítě mezi dvanáctým a patnáctým rokem, za který lze podle trestního zákoníku udělit i výjimečný trest. Mladistvému se tento trest ukládá jedině tehdy, pokud by ochranná výchova splnila lépe svůj účel než trest odnětí svobody. Pokud dojde k uložení ochranné výchovy, znamená to odejmutí dítěte či mladistvého rodičům.⁸²

Institut ochranné výchovy nalezneme v § 84-86 trestního zákona. Řadíme jej spolu se zabráním věci a ochranným léčením mezi ochranná opatření. Ochranná výchova se od dalších dvou opatření odlišuje tím, že ji lze uložit jen mladistvému; mladistvý je ten, kdo dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Ochrannou výchovu lze rozlišit podle subjektu, kterému je uložena. Ochranná výchova může být uložena mladistvému i osobě mladší patnácti let. Mladiství pachatelé jsou považováni za specifickou skupinu, u které se předpokládá větší šance na nápravu a na návrat do společenského života, než u kohokoli jiného. Institut ochranné výchovy svým způsobem nahrazuje nepodmíněné odnětí svobody tím způsobem, že se mladistvý umístí do prostředí, kde se bude učit řádnému chování a způsobu života po propuštění se snahou zbavit se následků zanedbané výchovy. Ochrannou výchovu lze uložit samostatně nebo vedle trestu. Ukládá se mladistvému v trestním řízení. Soud může uložit ochrannou výchovu, pokud je splněna jedna ze tří podmínek stanovených zákonem. Jedná se zanedbanou výchovu mladistvého, o výchovu mladistvého, o kterou není postaráno, a pokud to vyžaduje prostředí, v němž mladistvý žije. Výkon ochranné výchovy mají na starosti zvláštní výchovná zařízení ministerstva školství. Výchovná zařízení jsou rozdělena na zařízení pro děti do patnácti let věku a pro mládež do osmnácti let. Tento pobyt předchází umístění v diagnostickém ústavu, kde se osoby přijímají. Délka trvání ochranné výchovy je omezena dvěma činiteli. Zaprvé kritériem účelnosti, kdy ochranná výchova potrvá tak dlouho, dokud se neprojeví její účel. A dalším omezením je stanovení věkové hranice. Zde však existuje výjimka, pokud

⁸¹ VEČERKA, K. *Sociálně patologické jevy u dětí*, Praha, 2000, s. 157.

⁸² VEČERKA, K. *Sociálně patologické jevy u dětí*. Praha, 2000, s. 164.

chovanec projeví zájem, může se mu ochranná výchova prodloužit do dovršení devatenáctého roku jeho věku.⁸³

5.5.1 Výchovný ústav

V současné době existuje v ČR dvacet výchovných ústavů pro děti, sedmnáct výchovných ústavů pro děti a šest výchovných ústavů pro děti a mládež. Umisťují se sem děti a mladiství po rozhodnutí soudu, který jim nařídil ústavní výchovu, dále pak na základě soudního usnesení o předběžném umístění v ústavu nebo po dohodě s rodiči.⁸⁴

5.5.2 Diagnostický ústav

V současné době u nás působí osm diagnostických ústavů pro děti a čtyři diagnostické ústavy pro mládež. Pobyt v diagnostickém ústavu může být buď dobrovolný nebo nařízený soudem. Dobrovolný pobyt je na základě trojstranné dohody mezi vedoucím ústavu, zákonnými zástupci svěřence a samotným svěřencem. Dobrovolných pobytů je velice málo, většina svěřenců přichází po nařízení soudu. Většina svěřenců diagnostických ústavů pro mládež má dosažené vzdělání na úrovni šesté třídy, jiní mají začatý či neukončený učební obor. Znatelné procento svěřenců je romského původu, v některých zařízeních jich je i více než polovina. Mladiství se započatou střední či vyšší odbornou školou jsou v diagnostických ústavech výjimkou. Při vstupu se svěřence ujme sociální pracovnice, která zkontroluje všechny jeho doklady. Poté si se svěřencem promluví psycholog, jenž založí jeho dekurz. Průběžné záznamy o chovancích vedou vychovatelé. V polovině a ke konci pobytu vypracovává vychovatel zprávu a závěr o svěřenci. Naprostá většina svěřenců výchovného ústavu je po zhruba po dvouměsíčním pobytu umístěna do výchovného ústavu, jen malé procento mladých lidí se z diagnostického ústavu vrací zpět, odkud přišlo.⁸⁵

⁸³ Ochranná výchova [online]. Brno: epravo.cz, 2001 [cit. 2012-06-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/ochranna-vychova-7684.html>>.

⁸⁴ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 155.

⁸⁵ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011, s. 154-155.

6 Preventivní politika

„Prevenčí kriminality rozumíme soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení.“⁸⁶

Preventivními programy předcházíme delikventnímu jednání nejen u dětí, ale u celé populace. Nejdůležitější pro úspěšnost těchto programů je dlouhodobá a včasná působnost ze strany rodičů i širšího okolí. Je nutné, aby se děti s tímto aspektem seznamovali už od útlého věku. V této kapitole si představíme několik preventivních opatření a programů. Některé působí celorepublikově, jiné jsou na regionální či na městské úrovni.

Preventivní oblastí se zabývá odbor prevence kriminality spadající pod ministerstvo vnitra. Tento odbor zajišťuje analýzu činnosti, na jejímž základě podává návrhy, vyhlašuje programy prevence kriminality a současně spolupracuje se zahraničními partnery. Úkoly odboru prevence kriminality spočívají ve vytváření programů prevence, mapování činnosti v preventivní oblasti, a to zejména u trestné činnosti dětí a mládeže nebo u problémových a sociálně slabých skupin obyvatelstva. Dále řídí preventivní aktivity policie a zpracovává odborná stanoviska v oblasti prevence kriminality. Informuje veřejnost o způsobech ochrany dětí před trestním jednáním pomocí letáků, videonahrávek apod. Poskytuje městům a občanským sdružením konzultace v oblasti prevence kriminality.⁸⁷

Dělení prevence dle obsahového zaměření

- 1) **Sociální prevence** – se orientuje na „potencionálního“ pachatele. Sociální prevence se zaměřuje zejména na děti a jejich socializaci. Je zaměřena na nejširší okruh kriminogenních jevů, jako je například alkoholismus, záškoláctví, kriminální působení médií, socializační a preventivně kriminální chování rodiny, školy a okolí, deformace právního řádu. Konkrétními případy sociální prevence jsou např. povinná školní docházka, snížení míry nezaměstnanosti nebo snížení daní.
- 2) **Situační prevence** – se zaměřuje na samotný trestný čin; ten chápe jako motivaci a příležitost. Zaměřuje se na kriminální situace a na jejich

⁸⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha, 2001, s. 159.

⁸⁷ *Odbor prevence kriminality* [online]. Ministerstvo vnitra ČR, 2012 [cit. 2012-06-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx?q=y2hudw09mg%3d%3d>>.

odstraňování, snížení příležitostí ke spáchání trestného činu, zvýšení rizika pro pachatele.

- 3) **Viktimologická prevence** – je obecně chápána jako koncept bezpečného chování, orientuje se na poradenskou a osvětovou činnost. Zaměřuje se na osoby s vysokou mírou viktimnosti, zvláště na důchodce, děti, mladé dívky a ženy.⁸⁸

Dělení prevence podle okruhu adresátů

- 1) **Primární prevence** – se zaměřuje na pozitivní ovlivňování hodnot dětí od neútlejšího věku až po mladé dospělé. Zabývá se vzdělávacími, odbornými, poradenskými a osvětovými aktivitami, které se zaměřují především na využití volného času.
- 2) **Sekundární prevence** – se zabývá zejména dětmi a mladistvými, u kterých je vyšší nebezpečí, že by mohli páchat trestnou činnost a jsou ohroženi rizikovými jevy (záškoláctví, drogy, alkohol apod.).
- 3) **Terciální prevence** – předchází kriminální recidivě, tedy směřuje svůj zájem na mládež, která se trestného činu již dopustila nebo se stala jeho obětí. Snaží se eliminovat recidivu jak kriminality, tak i rizikových jevů a poskytnout odbornost pomoc, co se týče poradenství nebo vzdělání.⁸⁹

6.1 Prevence kriminality ve Středočeském kraji

Preventivní opatření Středočeského kraje v oblasti kriminality má za cíl zejména předcházet trestné činnosti a minimalizovat rizika a následky související s kriminalitou. Mezi další cíle patří zvyšování pocitu bezpečí občanů a posílení jejich důvěry v instituce veřejné zprávy. Středočeský kraj chce podporovat především aktivity spojené se sociální prevencí a to na úrovni sekundární a terciální prevence. V programu prevence kriminality na rok 2012 bylo 9. 5. 2012 vyhlášeno druhé kolo dotačního řízení pro program s názvem: „Program prevence kriminality na rok 2012“. Ten má za cíl finanční podporu obecních projektů v oblasti prevence kriminality.⁹⁰

⁸⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 54-56.

⁸⁹ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha, 2001, s. 43-44.

⁹⁰ *Politika Středočeského kraje v oblasti prevence kriminality* [online]. Středočeský kraj, 2008 [cit. 2012-06-29]. Dostupné z WWW:< <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/socialni-oblast/prevence-kriminality/politika-stredoceskeho-kraje-v-oblasti-prevence-kriminality.htm>>.

Výroční zpráva Středočeského kraje z roku 2007 měla za úkol přiblížit nejdůležitější procesy, které se v rámci politiky prevence kriminality odehrály. Rok 2007 byl zlomový, nejen ve středočeském měřítku oblasti prevence kriminality, ale i v celorepublikovém. Tvorba a výkon krajské politiky prevence kriminality je dlouhodobý kontinuální proces několika posledních let. Nejdůležitějším krokem programových a strategických změn byla přeměna dosavadních dotačních programů na národní úrovni na místní úroveň – Program prevence kriminality – Partnerství. Při naplňování preventivní politiky se tento program stal nejefektivnějším nástrojem v rámci celé ČR. Představme si tedy několik projektů krajského úřadu v projektu Partnerství. Nejdříve si charakterizujeme projekt Nové cesty 2007. Tento projekt zahrnuje realizaci výchovného programu Křižovatky pro mladistvé prvopachatele. V tomto projektu se děti do 15 let (jde o klienty se závažnějšími výchovnými problémy) integrují se svými vrstevníky v rámci preventivních aktivit. Letního pobytového programu se zúčastnilo dvacet dva klientů. LERNPROGRAM – učební program pro mladistvé, nabízí mladistvým pachatelům možnost zamyslet se nad důsledkem trestného činu pro něj, společnost a oběť a společně jim pomoci s označením rizikových situací, které vedly ke spáchání trestného činu. Ministerstvo spravedlnosti akreditovalo učební program pro mladistvé jako probační program ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb.⁹¹

6.2 Prevence kriminality na Berounsku

Prevenici kriminality v berounském regionu zajišťuje nebo se alespoň snaží zajišťovat několik subjektů. V první řadě jde o město Beroun, které se snaží, aby děti a mladiství měli kde trávit svůj volný čas a nedocházelo ke styku mezi mladými lidmi a krizovými faktory. V dnešní době mladí lidé tráví svůj volný čas především s kamarády venku, jiná skupina, která se neustále rozrůstá, se věnuje sportovním aktivitám a nemalá část mladistvých tráví většinu svého času doma u PC. Pokud se jedná o sportovní aktivity, jedná se většinou o sporty kolektivní a organizované. V městě Berouně do kroužků či zájmových oddílů dochází značná část berounské mládeže. Jde z větší části o chlapce. Nejoblíbenější sporty u mládeže jsou cykloturistika, fotbal, in-line brusle u

⁹¹ HRUBÝ, P. *Výroční zpráva o realizaci prevence kriminality ve Středočeském kraji* [online]. Středočeský kraj: 2007 [cit. 2012-06-29]. Dostupné z WWW:< <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/vyhledavani?cx=005185634881929426321%3Ahyjdqndrclm&cof=FORID%3A11&q=v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1va>>.

chlapců. U dívek také cykloturistika, tanec a organizované sportovní aktivity pod vedením trenéra.

Mládež chce trávit volný čas většinou venku se svými přáteli a tato potřeba stoupá s věkem. Několik chlapců uvádí, že svůj čas nejraději tráví v hospodách, toto tvrzení však nevyjádřila ani jedna dívka. Doma jsou raději chlapi než dívky. Nejvíce času stráví mladí lidé u počítače; u televize a filmů na DVD jen minimum mládeže. V Berouně mladí lidé nejvíce postrádají zelené plochy k odpočinku, kulturní akce a divadelní scénu, jak vyplývá z průzkumu mezi mládeží.⁹²

Další organizací, která se zajímá o mladé lidi před setkáním se s rizikovou situací, je Farní charita Beroun. V roce 2007 zrealizovala výukový program pro prevenci kriminality ve spolupráci s probační a mediační službou.

Nejen na Berounsku, ale v celé České republice funguje preventivní projekt Policie ČR, který nese název Ajaxův zápisník. Vznikl v rámci programu Prevence kriminality na místní úrovni. Práce, Ajaxův pracovní sešit a přednášky jsou zaměřeny zejména na děti druhých a třetích tříd. Program doplňují propagační předměty, které jsou darovány nejšikovnějším dětem. Děti dostávají brožury a spolu s policisty si vysvětlují možná rizika („Bojím se promluvit“ – brožura o šikaně, vysvětlení a návod, jak se jí bránit; „Zbraně a výbušniny“ – rady jak postupovat při nálezů nebezpečného předmětu; v projektu je množství dalších brožur, které nejsou určeny jen dětem, ale také seniorům a ostatním skupinám - příklady několika témat: „Auto není trezor“, „Zavřete před podvodníky dveře“, „Nebuďte snadnou obětí“).⁹³

Existují koordinační dohody mezi Policií ČR a obcemi, které stanovují pravidla spolupráce a role jednotlivých aktérů. Obec se může zapojit do opatření Policie ČR „community policing“. Jde o preventivní pravidelný dohled a pochůzky policie. Je dobré zpracovat koncepci prevence kriminality, do níž se následně může zapojit i veřejnost. Snížit rizikové faktory lze prostřednictvím volnočasových aktivit a nízkoprahových center, jež využijí volný čas mladistvých. Základem by měla být preventivní opatření ve školách a včasné odhalování rizikových faktorů.⁹⁴

V dalším městě berounského regionu, v Hořovicích, jsme se po rozhovoru s kurátorkou pro mládež dozvěděli podstatné informace o preventivních opatřeních v Hořovicích a okolí. Preventivní programy pro děti a mládež má město, spíše tedy

⁹² DOBIÁŠOVÁ, P. *Děti a mládež analýza potřeb*. 2012, Beroun, s.35-38.

⁹³ *Projekty prevence kriminality* [online]. Policie ČR, 2010 [cit. 2012-06-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/projekty-prevence-kriminality.aspx>>.

⁹⁴ PILÁT, M., ČERVINKOVÁ, I., SONNTAGOVÁ, I. *SVAZ MĚST A OBCÍ ČR. Příručka pro člena zastupitelstva obce: po volbách v roce 2010. první*. Praha, 2010, s. 98.

odbor sociálních věcí, jen dva. Tyto programy jsou určeny klientům sociálního odboru. Jde o děti z neúplných rodin, z rizikových a nižších vrstev. Jedná se o dva zájmové kroužky, výtvarný kroužek a kroužek kolektivních her. Klienti se scházejí na těchto programech jednou za měsíc. Seznamují se s novými členy a učí se komunikovat s nimi. Dohled má vždy odborný pracovník, se kterým mohou mluvit a požádat ho v případě potřeby o radu. Tyto projekty hradí město. Bylo i několik návrhů na zřízení volné lokality a hřišť pro děti a mládež podle věku. Tento program se však nezrealizoval, město odpovědělo, že na stavbu a rekonstrukci nemá finanční prostředky.⁹⁵

V Hořovicích a okolí je velký problém s možnostmi trávení volného času pro mládež. Pokud se jedná o děti ze slabších sociálních vrstev, nemají šanci docházet do zájmových kroužků, kvůli financím a také z důvodu malého výběru těchto projektů. V Hořovicích se mládež schází na náměstí, kde deformuje, ničí a poškozují zeď, lavičky a okolí kostela. Další problematickou lokalitou je autobusové nádraží, kde se poměrně často vyskytují neomalené skupiny minoritní části populace. Mnohdy narazíte na opilého mladistvého a je zde možné dokonce sehnat drogu. Řešení tohoto případu je velmi komplikované; pokud město mládež vyhostí z okolí náměstí, najdou si jiné místo. V této problematice hraje velkou roli nedostatek policistů a neexistence městské policie. Toto bohužel není jediný případ, v okolí Berouna narazíte na několik, možná i desítek vesnic a menších měst, kde dochází k vandalismu a je zde nedostatek volnočasových aktivit určených pro děti a mládež.

6.2.1 Preventivní programy kriminality na Kladensku a Příbramsku

Příbram byla do nedávné doby řazena k městům s nejvyšší kriminalitou a byla z tohoto pohledu nejobávanější lokalitou. Jak město pracuje na programu prevence kriminality?

Rada města Příbram doporučila zastupitelstvu ke schválení koncepci prevence kriminality města Příbrami na léta 2012-2015. Ze statistických informací vyplývá, že od roku 2007 počet trestných činů v regionu Příbram klesá. Jedním z důvodů, proč klesá kriminalita, je spolupráce s Programem prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, do kterého se město zapojilo v roce 2007, řekl starosta města Příbram Josef Řihák.⁹⁶

⁹⁵ Kurátor pro mládež, Odbor sociálních věcí, Hořovice, 18. 5. 2012.

⁹⁶ *Výroční zpráva* [online]. Příbram: Město Příbram, 2012, [cit. 2012-07-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.pribram-city.cz/index.php?vid=1745>>.

Výbor pro prevenci kriminality schvaloval projekty, které v letošním roce dostanou dotaci ze státního rozpočtu. Město Příbram předložilo celkem šest projektů a žádost o dotaci ve výši tři sta čtyřicet sedm tisíc korun. Všech šest příbramských projektů bylo finančně podpořeno. Město Příbram tak dostane na realizaci preventivních programů tři sta třicet tisíc korun. V porovnání se Středočeským krajem Příbram uspěla s nejvyšším počtem projektů, zatímco Kladno uspělo jen s jediným projektem. Město Příbram získalo podporu na následující projekty prevence kriminality:

1. osvětlení rizikových míst,
2. odborný seminář k zabezpečení majetku pro veřejnost,
3. projekt Sdílení,
4. kurzy finanční gramotnosti pro osoby ohrožené sociálním vyloučením,
5. rizika virtuální komunikace,
6. bezpečný život seniorů.⁹⁷

V Kladně se do prevence kriminality zapojila městská policie, která chce spolupracovat s občany a snaží se o dobrý a jednoduchý přenos informací. Jedná se zde především o besedy s občany, nejvyšší důraz je kladem na předškolní děti a mládež. Besedy se přizpůsobují věku posluchače, jsou zde demonstrovány krizové situace, jejich řešení a předcházení jim. Besedy na základních školách se věnovaly tématům jako:

- bezpečí doma,
- bezpečí na ulici,
- úvod do přestupkového a trestního práva,
- sebeobrana.

Dále jsou připravovány různé soutěže, mezi nejznámější patří „Soutěž o putovní pohár ředitele Městské policie Kladno“. Soutěž je připravena pro žáky základních a středních škol, kde v družstvech soutěží v několika disciplínách. Další soutěž pro děti základních škol je „Bezpečnost s Empíkem“ - děti malují obrázky na danou tematiku spolu s maskotem Městské policie Kladno, Empíkem. Nejnovější projekt nese název „Bezpečná vycházka“ - preventisté rozdali několik desítek reflexních vestiček do mateřských a základních škol a vysvětlují dětem, k čemu slouží a jak se nosí. Děti je používají na svých vycházkách, kde nemálo dochází k tragickým nehodám. Mezi další

⁹⁷ Tisková zpráva [online]. Příbram: Město Příbram, 2012 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.pribram-city.cz/index.php?vid=1878>>.

projekty Městské policie Kladno patří například projekty pro širokou veřejnost, besedy pro seniory, Vozidlo pod dohledem, Průkaz školáka a další.⁹⁸

⁹⁸ *Prevence kriminality a styk s veřejností* [online]. Kladno: Město Kladno, 2008 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z WWW:< <http://www.mestokladno.cz/prevence-kriminality-a-styk-s-verejnosti/d-1401563/p1=2100019494>>.

Závěr

Bakalářská práce Kriminalita mládeže v berounském regionu se zabývá příčinami vzniku trestné činnosti mladistvých, dále kriminogenními faktory, prevencí, vývojem a strukturou kriminality ve třech dekadách a třech regionech. Na základě již uvedených poznatků má na mladistvého největší vliv rodina. Rodina má nejen podle literatury, ale také podle odborníků, kteří vycházejí ze své praxe, největší vliv na kriminální kariéru dětí a mladistvých. Nejčastěji se kriminální scéna týká dětí z neúplných a nefunkčních rodin. Rodiče jsou většinou časově vytíženi a snaží se to dětem vynahradiť finančními prostředky apod. Finance a drahé dárky jsou pak mnohdy utraceny za alkohol, hazard nebo drogy. Pokud se jedná o rodiny s nižším příjmem, děti se nechají svést ke krádežím. Je důležité naučit děti a mládež využívat volný čas a motivovat je k různým zájmům a činnostem. Mládež je velmi negativně ovlivňována filmy plnými násilí, počítačovými hrami a internetem. U počítače tráví svůj volný čas velká část mladistvých, a to zejména chlapců.

Trestnou činnost páchají z velké části chlapci, jde především o učeně a mladistvé s nižším vzděláním. V množství trestné činnosti dominuje majetková trestná činnost. V posledních letech stoupá u mladistvých násilná trestná činnost. Po zmapování jednotlivých dekád lze říci, že kriminalita mladistvých byla nejvyšší od roku 1989 do poloviny devadesátých let. Stagnace kriminality se projevila až v roce 2005. Při srovnání regionů (Berounsko, Příbramsko, Kladensko) jsme dospěli k závěru, že kriminalita mládeže na Berounsku není natolik závažný problém, jako v Příbrami nebo Kladně. Všechny tři regiony se snaží tuto situaci řešit především preventivními programy a projekty měst a obcí.

Instituce a orgány se snaží na delikvenci mládeže reagovat. Zde hrají velkou roli finance, které řada institucí, ale i měst a obcí postrádají. Vybudovat hřiště a prostory pro děti a mládež není levná záležitost.

V otázce prevence je nutná spolupráce mezi rodinou, školou a státními institucemi. V ČR se setkáme s velkým nedostatkem dětských psychologů, psychiatrů a odborných poraden pro rodinu a mládež, jež jsou potřeba při řešení životních krizí.

Na druhou stranu je třeba říci, že v regionech pracuje řada odborníků na problematiku dětí a mládeže specializovaných na oblast kriminality, jejichž názory a podklady od nich získané se staly důležitými zdroji pro vznik této práce.

V problematice kriminality mládeže má svou úlohu celá společnost, rodinou počínaje. Každý rodič by si měl uvědomit skrytá rizika, více se věnovat svým dětem a

dohlížet na ně. I v případě školy a dalších institucí by měla probíhat větší všímavost a solidarita k dětem a mladistvým. Šikana a drogy nejsou ve školním prostředí nic mimořádného. Města a obce by se měly postarat o bezpečnost svých občanů a posílit policejní hlídky a prohlídky veřejných prostranství.

Ideální kombinací všech získaných výsledků a jejich převedením do praxe by jistě vzniklo prostředí, které nebude tak podpůrné pro růst kriminality mládeže a zároveň umožní plnohodnotný a zdravý rozvoj každého jedince. Umožní mu rozvíjet vlastní pozitivní osobnostní rysy a prosazení se v přirozeném konkurenčním prostředí, aniž by musel používat metody a postupy, které společnost vnímá jako negativní či ohrožující.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BLATNÍKOVÁ, Š. *Predikce vývoje pachatele*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2008, s. 216, ISBN 978-80-7338-075-5.
2. BURIÁNEK, J. *Sociologie*, Praha : Fortuna 2008, 144 s., ISBN 978-80-7373-028-4.
3. MAREŠOVÁ, A. *Sonda do problematiky osob v ČR poprvé trestně stíhaných a poprvé vězněných*, Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 183 s., ISBN 80-7338-034-X.
4. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. České Budějovice : Grada, 2009, 152 s., ISBN 978-80-247-2310-5.
5. MATOUŠEK O., MATOUŠKOVÁ A. *Mládež a delikvence*, vyd. 3. Aktual., Praha : Portál, 2011, 344 s., ISBN 978-80-7367-825-8.
6. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. vyd. 2. Rozš., Praha : Academia, 2009, 500 s., ISBN 978-80-200-1979-9.
7. NAVRÁTIL, S., MATTIOLI, J., *Problémové chovní děti a mládeže, jak mu předcházet, jak ho eliminovat*, Praha : Grada, 2011, 120 s., ISBN 978-80-247-3672-3.
8. NIKLOVÁ, M. *Prevenція drogových závislostí v školskom prostredí*. Banská Bystrica, Pedagogická fakulta UMB, 2009, 93 s., ISBN 978-80-8073-783-9.
9. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha : Eurolex Bohemia, 2001, 419 s. ISBN 80-86432-08-4.
10. PECKA, E. *Základy sociologie*. České Budějovice : VŠERS, 2005, 108 s., ISBN 80-86708-07-1.
11. PILÁT, M., ČERVINKOVÁ, I., SONNTAGOVÁ I. *Příručka pro člena zastupitelstva obce: po volbách v roce 2010*. Praha : Svaz měst a obcí ČR, 2010, 184 s. ISBN 97880-254-8660-3.
12. SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : VŠERS, 2010, 174 s., ISBN 978-80-86708-21-8.
13. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. vyd. 3 .rozš. a přeprac., Praha, Portál, 2004, 872 s., ISBN 80-7178-802-3.
14. VÁGNEROVÁ M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 1999, 354 s., ISBN 80-7184-803-4.
15. VEČERKA, K. *Mládež v kriminologické perspektivě*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 129 s., ISBN 978-80-7338-079-3.
16. VEČERKA, K. *Mladistvý pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 139 s., ISBN 80-7338-033-1.
17. VEČERKA, K. *Sociálně patologické jevy u dětí*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, 78 s. ISBN 80-86008-74-6.
18. ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha : Policejní akademie české republiky, 2001, 90 s., ISBN 80-7251-070-3.

Elektronické zdroje

1. *Bezpečnostní hrozby - extremismus*. [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.
2. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách* [online]. Praha : drogy- info- informační portál o ilegálních a legálních drogách, 2006 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z WWW: <http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/klicove_indikatory/populacni_pruzkumy/evropska_skolni_studie_o_alkoholu_a_jinych_drogach>.
3. HRUBÝ, P. *Výroční zpráva Středočeského kraje* [online]. Středočeský kraj, 2007 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/vyhledavani?cx=005185634881929426321%3AhyjdqndrcIm&cof=FORID%3A11&q=V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1va+2007>>.
4. HRUBÝ, P. *Výroční zpráva o realizaci prevence kriminality ve Středočeském kraji* [online]. Středočeský kraj: 2007 [cit. 2012-06-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/vyhledavani?cx=005185634881929426321%3AhyjdqndrcIm&cof=FORID%3A11&q=v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1va>>.
5. *Informace o extremismu*. ČR [online]. Praha : Policie ČR, 2010 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/prevence-informace-o-extremismu-co-je-extremismus.aspx>>.
6. KLÍMA, M. *Po drogách sahají i školáci* [online]. Beroun : Drogy-info- informační portál o ilegálních a legálních drogách, 2003 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <http://www.drogy-info.cz/index.php/info/monitor/domaci_media/2003/vyber_z_domaciho_tisku_2003_03_10_10_brezna_2003#745>.
7. *Kriminalita: loni méně krádeží, více úvěrových podvodů* [online]. Příbram: Deník.cz, 2012 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <<http://pribramsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/kriminalita20120123.html>>.
8. *Kriminalita mladých klesá, uchylují se ale k násilí* [online]. Praha: Deník.cz, 2010 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <http://www.denik.cz/z_domova/kriminalita-mladych-klesa-20101128.html>.
9. *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezizaky?highlightWords=metodick%C3%BD+pokyn+%C5%A1ikana>>.
10. *Napsali o nás* [online]. Zlín : Ostrovzl.cz, 2012 [cit. 2012-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.ostrovzl.cz/napsali-o-nas/>>.
11. *Nebezpečí sociálních sítí* [online]. Praha : socialnisite.estranky.cz, 2011 [cit. 2012-01-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.socialnisite.estranky.cz/>>.

12. *Odbor prevence kriminality* [online]. Ministerstvo vnitra ČR, 2012 [cit. 2012-06-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz//clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx?q=y2hudw09mg%3d%3d>>.
13. *Ochranná výchova* [online]. Brno: epravo.cz, 2001 [cit. 2012-06-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/ochranna-vychova-7684.html>>.
14. *Politika Středočeského kraje v oblasti prevence kriminality* [online]. Středočeský kraj, 2008 [cit. 2012-06-29]. Dostupné z WWW:<<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/socialni-oblast/prevence-kriminality/politika-stredoceskeho-kraje-v-oblasti-prevence-kriminality.htm>>.
15. *Poslání a cíle Probační a mediační služby České republiky* [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW:<<https://www.pmscr.cz/o-pms/>>.
16. *Práce s mladistvými a dětmi* [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW:< <https://www.pmscr.cz/mladez/>>.
17. *Prevence kriminality a styk s veřejností* [online]. Kladno: Město Kladno, 2008 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z WWW:< <http://www.mestokladno.cz/prevence-kriminality-a-styk-s-verejnosti/d-1401563/p1=2100019494>>.
18. *Projekty prevence kriminality* [online]. Policie ČR, 2010 [cit. 2012-06-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/projekty-prevence-kriminality.aspx>>.
19. *Sociálně-právní ochrana dětí* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/7254>>.
20. *Sociální služby* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z WWW:< <http://www.mpsv.cz/cs/2317>>.
21. *Společenství proti šikaně: šikana z právního hlediska.* [online]. Praha, 2011 [cit. 2012-01-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.sikana.org/>>.
22. TESÁŘ, J. *Rizikové chování mládeže. Policie ČR* [online]. Praha : Policie ČR, 2011 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/rizikove-chovani-mladeze.aspx>>.
23. *Tisková zpráva* [online]. Příbram: Město Příbram, 2012 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.pribram-city.cz/index.php?vid=1878>>.
24. VÁLKOVÁ, H. *Kriminalita mládeže klesá, tvrdí odbornice* [online]. Praha : Novinky.cz, 2008 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/krimi/143306-kriminalita-mladeze-klesa-tvrdi-odbornice.html-24.6.2008>>.
25. VLKOVÁ, Z. *Na Kladensku děti nejčastěji kradou železný šrot* [online]. Kladno : Denik.cz, 2008 [cit. 2012-06-26]. Dostupné z WWW:< <http://kladensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/deti20080612.html>>.
26. *Výroční zpráva* [online]. Příbram: Město Příbram, 2012, [cit. 2012-07-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.pribram-city.cz/index.php?vid=1745>>.

Ostatní zdroje

1. Bulletin – Národní protidrogové centrály, *Léčení uživatelé drog ve věku 15-19 let v ČR v roce 2009*. 2/2009.
2. Bulletin – Národní protidrogové centrály, *Patologické hráčství – Gambling III*. 2/2009, Ročník XV., ISSN 1211-8834.
3. Bulletin, *Stav drogové problematiky v Evropě, výroční zpráva 2009.1/2010*, Ročník XVI.
4. Bulletin, Bulletin – Národní protidrogové centrály, *Výroční zpráva OSN o drogách: sto let mezinárodní kontroly drog – úspěchy i výzvy*. 2/2009.
5. DOBIÁŠOVÁ, P. *Děti a mládež analýza potřeb*. 2012, Beroun, 49 s.
6. NOVÁK, T. *Děti s výchovnými potížemi*. Právo a rodina, 2009, č. 10, ISSN 1212-866X.
7. Rozhovor s kriminální policií, Beroun, 16. 4. 2012.
8. Rozhovor s kurátorem pro mládež, Hořovice, 18. 5. 2012.
9. Rozhovor s vedoucí Odboru sociálních věcí, Hořovice, 10. 5. 2012.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: Složení výchozí rodiny.....	14
Tabulka č. 2: Trestné činy spáchané v berounském regionu.....	30
Tabulka č. 3: Trestná činnost mladistvých v regionu Příbram.....	31
Tabulka č. 4: Kladenský region a trestná činnost mladistvých	32
Tabulka č. 5: Porovnání dospělých a mladistvých odsouzených za trestný čin v ČSFR/ČR v letech 1991 – 1999.....	34
Tabulka č. 6: Struktura kriminality mladistvých podle obžaloby z trestného činu.....	35
Tabulka č. 7: Struktura delikventního chování podle výpovědí mladých lidí (v procentech) ze celý dosavadní život.....	35- 36
Tabulka č. 8: Přehled počtu násilné činnosti mládeže.....	41
Tabulka č. 9: Kriminalita dle regionů.....	42
Tabulka č. 10: jednotlivé druhy kriminality v roce 2007.....	44 - 45
Graf č. 1: Osobní zkušenost s negativními jevy.....	18
Graf č. 2: Struktura objasněné obecné kriminalita spáchané dětmi a mladistvými v ČR.....	36
Graf č. 3: Podíl jednotlivých regionů na celkové trestné činnosti v rámci Středočeského kraje.....	43